

BUKLETAM

MĀCĪBU MODUĻI PEDAGOGIEM
PAR ALTERNATĪVO
AUGMENTATĪVO KOMUNIKĀCIJU
DABAS MANTOJUMA JOMĀ

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

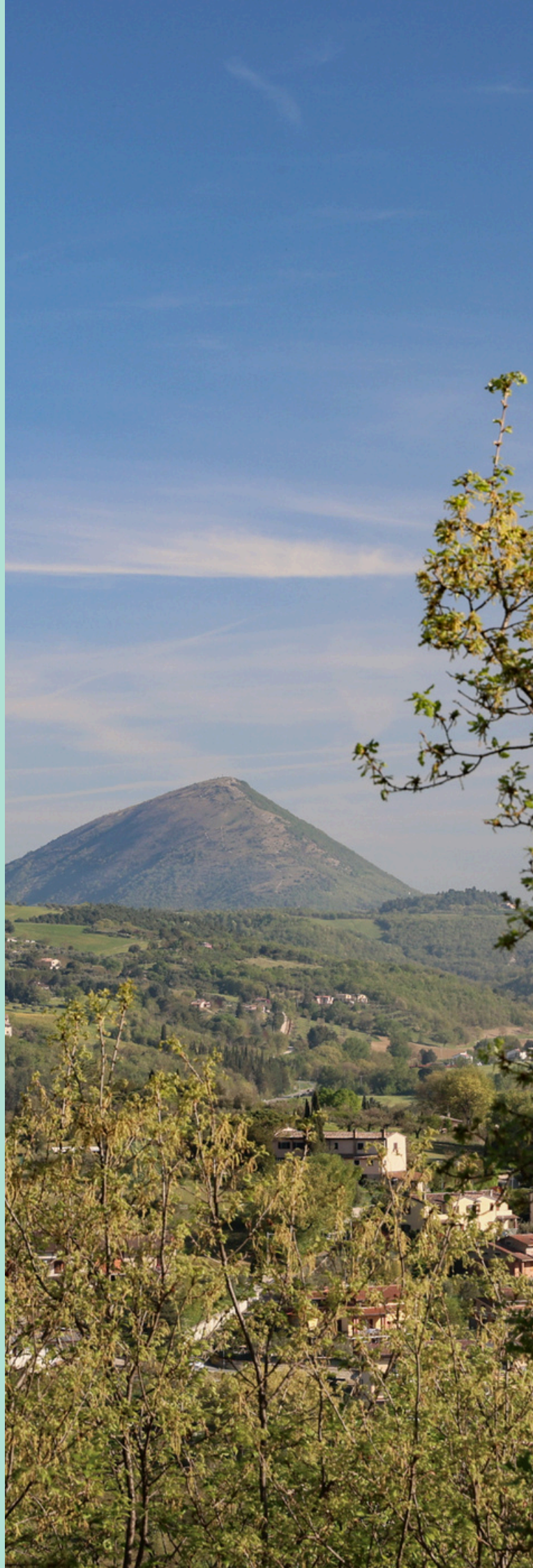
PAINT & QUARTER HORSE
FOUNDATION BULGARIA

Eiropas Savienības finansēts. Paustie viedokļi un uzskati atspoguļo autora(-u) personīgos uzskatus un ne vienmēr sakrīt ar Eiropas Savienības vai Eiropas Izglītības un Kultūras izpildaģentūras (EACEA) viedokli. Ne Eiropas Savienība, ne EACEA nenes atbildību par paustajiem uzskatiem. Project: "RURAAAC: Alternative Augmented Communication for rural Areas" - Nr.2023-1-IT02-KA210-ADU-000152145.

Šis dokuments ir licencēts saskaņā ar Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)

SATURA RĀDĪTĀJS

01

IEVADS

- 1.1 RURAAC PROJEKTS
- 1.2 PĒTNIECĪBAS AKTIVITĀTES
- 1.3 NO PĒTĪJUMA LĪDZ RURAAC BUKLETAM
- 1.4 HĀ LIETOT ŠO BUKLETU?

02

EFEKTĪVA KOMUNIKĀCIJA AR PERSONĀM AR INTELEKTUĀLĀS ATTĪSTĪBAS TRAUČĒJUMIEM

- 2.1 KAS IR SAZIŅA?
- 2.2 IZPRATNE PAR CILVĒHU AR IAT KOMUNIKĀCIJAS UAJADZĪBĀM
- 2.3 KOMUNIKĀCIJA HĀ SOCIĀLĀS IERĻAUSĀNAS ATSLĒGA
- 2.4 KOMUNIKĀCIJAS STRATĒGIJAS
 - NOSLĒGUMS
 - PRAKTISHĀS DARBĪBAS

03

IEVADS AUGMENTATĪVAJĀ UN ALTERNATĪVAJĀ KOMUNIKĀCIJĀ (AAC)

- 3.1 IEVADS AAC
- 3.2 AAC IESPĒJAS IKUIENAM
- 3.3 BET... CIK GRŪTI IR SAZINĀTIES AR PERSONU, KURA IZMANTO AAC?
- 3.4 AAC PRINCIPI
- 3.5 AAC STRATĒGIJU ĪSTENOŠANA
- 3.6 UISIZPLATĪTĀHĀS SIMBOLU SISTĒMAS
- 3.7 DAŽI ĀRTELPĀS IZMANTOTO AAC PIEMĒRI
- 3.8 AAC RĪHI
 - NOSLĒGUMS
 - PRAKTISHĀS DARBĪBAS

04

SĀKOTNĒJAIS PRASMJU NOUĒRTĒJUMS, LAI PIEKĻŪTU AAC RĪKIEM

4.1 NOUĒRTĒŠANAS SISTĒMAS

4.2 APSŪĒRUMI PAR AAC RĪKU PIELĀGOŠANU INDIVIDUĀLAJĀM PRASMĒM, VAJADZĪBĀM UN UIDEI

4.3 PERSONALIZĒTA AAC PLĀNA IZSTRĀDE, PAMATOJOTIES UZ NOUĒRTĒŠANAS REZULTĀTIEM

- NOSLĒGUMS
- PRAKTISHĀS DARBĪBAS

05

KĀ POPULARIZĒT DABAS MANTOJUMU: DAŽI PIEMĒRI, KĀ IZMANTOT AAC RĪKUS ĀRA UIDĒ

5.1 KAS IR DABAS MANTOJUMS?

5.2 DABAS MANTOJUMA AIZSARDZĪBA UN UĒRTĪBAS PAAUGSTINĀŠANA

5.3 DABAS MANTOJUMA APSKATE

5.4 DABAS MANTOJUMA APSKATE AR CILVĒKIEM AR IAT, IZMANTOJOT AAC

5.5 SOLI PA SOLIM. ĀRA AKTIUITĀŠU IZSTRĀDE CILVĒKIEM AR IAT, IZMANTOJOT AAC

- NOSLĒGUMS
- PRAKTISHĀS DARBĪBAS

06

ĀRA AKTIUITĀŠU HOPDIZAINS AR CILVĒKIEM AR IAT

6.1 HOPDIZAINA PAMATPRINCIPI

6.2 KAS JĀAPSŪER PIRMS HOPPROJEKTĒŠANAS DARBSEMINĀRA AR CILVĒKIEM AR IAT RĪKOŠANAS

6.3 KĀ UADĪT HOPDIZAINA DARBŅĪCU AR CILVĒKIEM AR IAT?

- HOPSAUĻKUMS
- PRAKTISHĀS DARBĪBAS

PIELIKUMI

RĒSURSI

01

IEUADS

Cilvēki ar intelektuālās attīstības traucējumiem (cilvēki ar IAT) lauku apvidos mēdz saskarties ar vēl lielākiem izaicinājumiem nekā viņu vienaudži pilsētās, jo trūkst atbalsta pakalpojumu un vides pieejamības, kas var būt viens no galvenajiem šķēršļiem viņu neatkarīgai dzīvei.

Projekta "RURAAC: alternatīvā, augmentatīvā komunikācija lauku apvidos" **vispārējais mērķis** ir veicināt cilvēku ar IAT sociālo iekļaušanu lauku apvidos, izmantojot augmentatīvo un alternatīvo komunikāciju (AAC - alternative augmentative communication) āra aktivitātēs un izmantojot vietējo dabas mantojumu. AAC ir stratēģiju un rīku kopums, kas palīdz cilvēkiem, kuriem ir komunikācijas grūtības, piemēram, intelektuālās attīstības traucējumu dēļ. Lai gan RURAAC projekts ir vērst uz cilvēkiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem, AAC materiāli var padarīt dabas mantojuma objektus pieejamākus **ikvienam**.

Lai gan kultūras objektu pieejamības jomā ir daudz labas prakses piemēru, nepietiekami daudz līdzekļu ir ieguldīts dabas mantojuma pieejamības nodrošināšanā, kas saskaņā ar UNESCO definīciju ir daļa no pasaules mantojuma.

RURAAC mērķis ir veicināt cilvēku ar IAT sociālo iekļaušanu, izmantojot līdzdalības pieeju, kas vērsta uz AAC materiālu izstrādi dabas bagātību popularizēšanai.

Projekta mērķi ir šādi:

Pilnveidot to pedagogu prasmes, kuri strādā ar pieaugušajiem ar attīstības un intelektuālās attīstības traucējumiem, kā arī to cilvēku, kuri strādā dabas izglītības jomā, AAC izmantošanā.

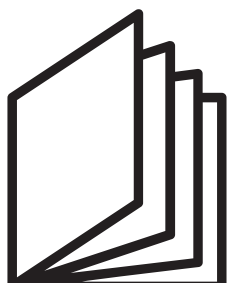

Veicināt cilvēku ar IAT iespēju paplašināšanu, kopīgi izstrādājot AAC materiālus.

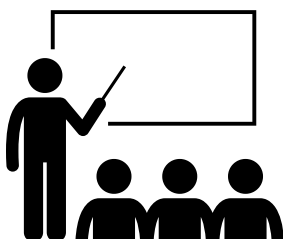
Izplatīt rezultātus vietējās kopienās.

RURAAC mērķis ir sasniegt šādus rezultātus:

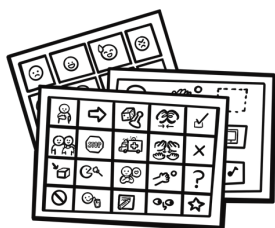
MĀCĪBU MODUĻI PEDAGOGIEM PAR AAC

īpašu uzmanību pievēršot dabas bagātību popularizēšanai. Mācību materiāli tiks apkopoti bukletā par AAC dabas mantojumu.

STARPTAUTISKS APMĀCĪBU KURSS PAR AAC

kas paredzēts pieaugušo ar intelektuālās attīstības traucējumiem pedagogiem un pedagogiem, kuri veicina iekļaujošas āra aktivitātes.

AAC KOMUNIKĀCIJAS MATERIĀLI

vietējo dabas bagātību popularizēšanai (piemēram, īsi ceļveži, norādes, plakāti u. c.).

PROJEKTA POPULARIZĒŠANAS PASĀKUMI

trijās partnervalstīs.

1.2 PĒTNIECISKĀ DARBĪBA

Šī bukleta izstrāde tika izstrādāta divos galvenajos posmos: vajadzību analīzes posmā un mācību materiālu izstrādes posmā.

Projekta partneru veiktā pētījuma mērķis bija izpētīt *pedagogu* (gan cilvēku ar intelektuālās attīstības traucējumiem pedagogu, gan pedagogu, kas darbojas āra vides jomā) *mācību vajadzību analīzi par AAC pasaules mantojuma veicināšanā*.

Šajā nolūkā, kā arī lai iegūtu plašākas zināšanas sociālo iekļaušanu un dabas mantojuma popularizēšanu, projekta partneri ir iesaistījušies dokumentu izpētē un praktisko pētījumu veikšanā.

GEA un Trekkify bija atbildīgas par visu savākto datu salīdzinošo analīzi un ar to saistīto šī ziņojuma sagatavošanu. Šī ziņojuma rezultātā tika izstrādāta metodoloģija, definēti mācību moduļi un izvēlēts mācību materiāls bukletam.

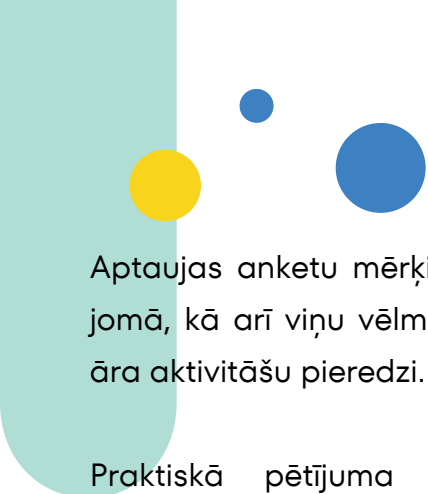
➤ DOKUMENTU IZPĒTĒ

Dokumentu izpēte ietvēra detalizētu institucionālā un veselības aprūpes konteksta analīzi, kurā speciālisti, kuri strādā ar cilvēkiem ar IAT veic savu darbību.

Galvenie secinājumi valstu līmenī tika apkopoti GEA sniegtajā īpašajā dokumentu izpētes veidlapā. Katrai valstij tika iesniegta viena veidlapa.

➤ PRAKTISKO PĒTĪJUMU VEIKŠANA

Daļa pētījuma tika veikta, pamatojoties uz datiem, kas iegūti no anketām, kuras aizpildīja galvenās mērķgrupas: *pedagogi*, *kuri strādā ar cilvēkiem ar IAT un pedagogi/eksperti, kas strādā dabas objektos*. Kopumā aptaujās piedalījās **59 dalībnieki**.

Aptaujas anketu mērķis bija noskaidrot pedagogu zināšanu līmeni, prasmes kompetenci AAC jomā, kā arī viņu vēlmes attiecībā uz apmācību iespējām, lai izstrādātu un īstenotu iekļaujošu āra aktivitāšu pieredzi.

Praktiskā pētījuma mērķis bija arī apkopot labo praksi saistībā ar esošajiem pasākumiem/aktivitātēm, kas vērstas uz cilvēku ar IAT līdzdalību āra aktivitātēs un lauku teritoriju valorizāciju.

Sīkāku informāciju par Itālijā, Bulgārijā un Latvijā veiktajiem pētījumiem skatīt [šeit](#).

1.3

NO PĒTĪJUMA LĪDZ RURAAC BUKLETAM

Dokumentu un praktisko pētījumu rezultāti ir uzsvēruši būtiskas nepilnības AAC zināšanās/izmantošanā vietējā dabas mantojuma popularizēšanai. Pētījuma laikā atklātās nepilnības ir ļoti noderīgas RURAAC bukleta izstrādei un pilnveidošanai.

Mūsu pētījums ne tikai parādīja, ka zināšanas par AAC starp pedagogiem, kas darbojas āra vides jomā, ir diezgan zemas, bet arī atklāja šķēršļus, kas kavē cilvēku ar IAT pilnīgu iekļaušanu āra aktivitātēs: pieejamo materiālu alternatīvā formātā vai pielāgotā formātā kas ļautu cilvēkiem ar IAT baudīt vietējo dabas mantojumu, trūkumu (piemēram, ceļa zīmes, norādes, stendi, brošūras). Turklāt pētījums liecina, ka ideja par dabas kā sociālās iekļaušanas līdzekļa izmantošanu bieži vien ir saistīta ar fiziskiem, nevis intelektuāliem traucējumiem.

Šajā sakarā bukleta izveide šķiet ļoti nepieciešama un inovatīva. To apliecina arī interese, ko projekts ir izraisījis respondentu vidū. Patiešām, gandrīz 100 % dalībnieku norādīja, ka vēlētos saņemt jaunāko informāciju par RURAAC projektu.

Pēc pedagogu domām, resursiem, kurus RURAAC buklets piedāvā vajadzētu atbalstīt pedagogus apmācībā, jābūt **praktiskiem** un lielākā daļa respondentu apgalvoja, ka bukletā būtu jāsniedz praktiski norādījumi par to, kas ir AAC un kā to izmantot. Respondenti uzsvēra, ka ir nepieciešami reāli AAC materiālu piemēri un atbalsts tam, kā atrast AAC resursus un AAC atbalstu.

Pārejot no pētījuma rezultātiem uz RURAAC bukleta izstrādi, ir ņemti vērā daži galvenie aspekti. Pirmkārt, kā skaidri uzsvērts, pedagogiem/ekspertiem, kas strādā šajā jomā ārpus dabas objektos Itālijā un Bulgārijā, ir vājas zināšanas par AAC, tādēļ bukletā dažos moduļos aplūkots AAC un tas, kā to izmantot, lai popularizētu vietējo dabas mantojumu.

Tā paša iemesla dēļ, ir pievērsta uzmanība ar komunikāciju saistītām prasmēm: ir izstrādāts modulis, lai palīdzētu pedagogiem apgūt specifiskas prasmes, kas nepieciešamas, lai efektīvi komunicētu ar cilvēkiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem.

Mūsu buklets ir izstrādāts arī tādēļ, lai sniegtu lasītājiem zināšanas, prasmes un iemaņas, kas nepieciešamas, lai atbalstītu kopdzainu un cilvēku ar IAT iesaisti pieejamu materiālu izstrādē. Šis dokuments ir paredzēts gan cilvēku ar IAT pedagogiem, gan pedagogiem/ekspertiem vides jomā, un tā mērķis ir sniegt viņiem teorētiskas un praktiskas aktivitātes, kuru mērķis ir veicināt cilvēku ar IAT sociālo iekļaušanu lauku apvidos, izmantojot AAC, āra aktivitātēs un apgūstot vietējo dabas mantojumu. Katra moduļa beigās atradīsiet praktisku uzdevumu kopumu, ko varat izmantot, lai pārbaudītu tēmas izpratni.

Pamatojoties uz pētījuma rezultātiem, partneri izstrādāja šīs brošūras saturu četrās galvenajās jomās:

Efektīva saziņa ar cilvēkiem ar IAT

AAC: definīcija, instrumenti, novērtēšana

Dabas mantojuma popularizēšana, izmantojot AAC

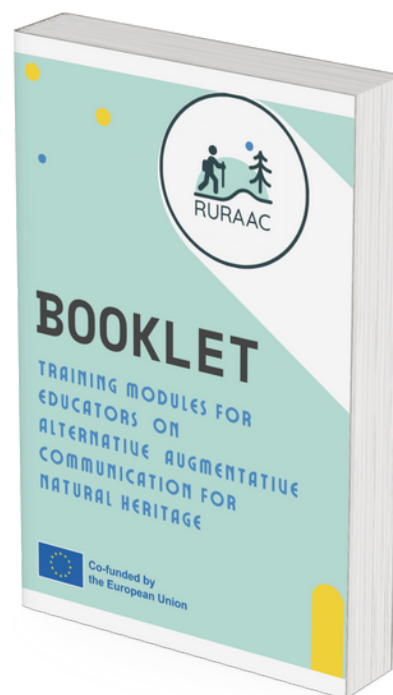

āra aktivitāšu kopdzains

1.4 KĀ LIETOT ŠO BUKLETU

Buklets kalpo kā ceļvedis **pieaugušo izglītotājiem** (gan cilvēku ar IAT izglītotājiem, gan izglītotājiem, kas aktīvi darbojas dabas objektos), lai veicinātu cilvēku ar IAT sociālo iekļaušanu, izmantojot kopdzaina pieeju, kas vērsta uz AAC materiālu izstrādi dabas bagātību popularizēšanai. Dokuments ir izstrādāts kā rīks, kura mērķis ir nodrošināt pieaugušo izglītotājus ar noderīgiem un praktiskiem instrumentiem, lai viņi varētu pielietot RURAAC projektā popularizēto metodoloģiju savā vidē. Dabas mantojuma veicināšanai lauku apvidos ir liela nozīme dažādu iemeslu dēļ, kas ietver vides, sociālos, ekonomiskos un kultūras aspektus. RURAAC projekta ietvaros dabas mantojuma veicināšana lauku apvidos ir būtiska divu galveno aspektu dēļ:

- Veselība un labklājība: piekļuve dabas mantojuma teritorijām veicina fizisko un garīgo labklājību. Vides pieejamības un iekļaušanas palielināšana ir būtisks solis vienlīdzīgu iespēju veicināšanā.
- Kopienas līdzdalība: sadarbība ar vietējām kopienām dabas mantojuma popularizēšanā veicina atbildības sajūtu un aktīvu pilsoniskumu. Līdztekus cilvēku ar IAT sociālās iekļaušanas veicināšanai, kopienas stiprināšana var arī palīdzēt mazināt ar intelektuālās attīstības traucējumiem saistīto stigmatizāciju.

Dokumentam ir divkāršs mērķis - apmācīt pedagogus, uzlabot viņu prasmes un kompetences, lai iesaistītu cilvēkus ar IAT āra aktivitātēs un vietējā dabas mantojuma popularizēšanā, izmantojot AAC, un vienlaikus izstrādāt mācību materiālus, ko var pārnest uz citām vidēm. Patiešām, buklets kopā ar mācību materiālu, kuru lietotāji var pielāgot, atjaunināt un paplašināt, veido vērtīgu materiālu kopumu, kas ir sagatavots turpmākai izmantošanai pedagogiem, mācību kopienām un ieinteresētajām organizācijām visā Eiropā.

Lai sasniegtu plašāku auditoriju un paplašinātu bukleta ietekmi pasaules mērogā, dokuments ir pieejams **angļu, itāļu, bulgāru un latviešu** valodā.

Mācību satura pamatā ir atvērtie izglītības resursi (open educational resources - OER), kurus partneri ir izstrādājuši/izvēlējušies atbilstoši mācību mērķiem un rezultātiem, kas jāsasniedz katrā modulī. Daudzi no resursiem, kas izstrādāti vai atlasīti saskaņā ar atvērtajām izglītības licencēm, ir pieejami angļu valodā, lai pedagogi visā Eiropā varētu tos pielāgot savam kontekstam.

**VAI ESAT GATAUS DOTIES CEĻJUMĀ, LAI IEPAZĪTU
DABAS MANTOJUMU UN TĀ BRĪNUMUS?**

**LEJUPIELĀDĒJĒT RURAAC BUKLETU UN PIELĀGOJĒT
TO UN TĀ RESURSUS SAVAM KONTEKSTAM!**

02

EFEKTĪVA KOMUNIKĀCIJA AR PERSONAM AR INTELKTUĀLAS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMIEM

IEUADS

Sākot ar pieņēmumu, ka cilvēki ar intelektuālās attīstības traucējumiem (turpmāk tekstā – cilvēki ar IAT) parasti ir neaizsargāti pret komunikācijas traucējumiem, kas ietekmē nodarbinātību un sociālo līdzdalību, šī moduļa mērķis ir sniegt pārskatu par šķēršļiem un veicinātu komunikāciju cilvēkiem ar IAT.

Moduļa galvenais mērķis ir palīdzēt.

ATSLĒGAS UĀRDI

- Komunikācijas grūtības
- Pieejamība
- Individualizācija

MĀCĪBU MĒRĶI

- Izprast komunikācijas jēdzienu un nozīmi.
- Izpētīt grūtības, ar kurām saskaras cilvēki ar IAT komunikācijā.
- Veicināt visu cilvēku iekļaušanu neatkarīgi no viņu spējām.
- Atklāt galvenās stratēģijas efektīvas saziņas nodrošināšanai.

MĀCĪBU REZULTĀTI

- Pedagogi spēs identificēt šķēršļus saziņai.
- Pedagogi varēs labāk sazināties ar cilvēkiem ar IAT.
- Pedagogi spēs veicināt pozitīvu un efektīvu mijiedarbību ar cilvēkiem ar IAT.

2.1

KAS IR SAZIŅA?

"Klusēšana tiem, kas nerunā, nekad nav zelts. Mums visiem ir nepieciešams komunicēt un sazināties ar citiem - ne tikai vienā, bet visos iespējamajos veidos. Tā ir cilvēka pamatvajadzība, cilvēka pamattiesības. Turklāt tas ir cilvēces pamatspēks". Williams, Michael B. & Krezman, Carole Jane. Beneath The Surface, Creative Expressions of Augmented Communicators (2000).

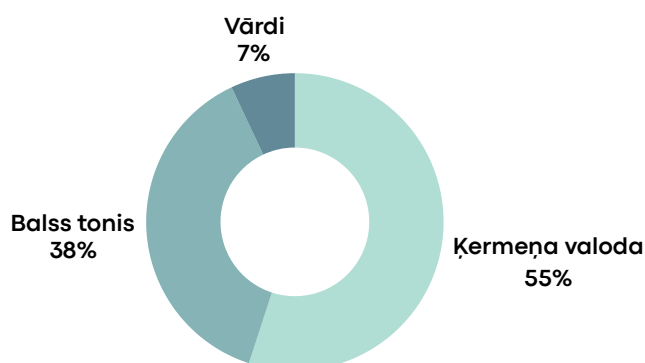
Neatkarīgi no tā, vai esat profesionālā vidē vai tā ir personīga sarunā, ir svarīgi saprast, ka visa saziņa ir jāveic ar iejūtību un rūpēm.

Bet vispirms, kas ir "komunikācija"?

Ir simtiem definīciju tam, kas ir komunikācija. Mēs to varam definēt kā informācijas nodošanu no vienas personas otrai, izmantojot jebkādus iespējamus līdzekļus. Komunikācija notiek tikai tad, ja ir iesaistīti divi vai vairāki komunikācijas partneri.

Tāpēc ir svarīgi ņemt vērā ne tikai personu ar invaliditāti, bet arī sarunu biedru un viņa komunikācijas un attiecību veidošanas prasmes. Saziņai patiešām ir nepieciešama abu cilvēku iesaistīšanās sarunā.

Saziņa ir kas vairāk nekā tikai vārdi, ko lietojam. Cilvēku saziņas veidu veido:

Cilvēki ar IAT (cilvēki, kuriem ir problēmas, kas saistītas ar adaptīvās uzvedības jomām un funkcijām, kas saistītas ar domāšanu un mācīšanos, piemēram, cilvēki ar autismu, Dauna sindromu, mācīšanās traucējumiem u.c.) var saskarties ar komunikācijas grūtībām. Intelektuālie traucējumi var dažādi ietekmēt komunikāciju dažādiem cilvēkiem. Komunikācijas grūtības, ar kurām saskaras cilvēki ar IAT, var būt saistītas ar vienu (vai vairākām) no šādām jomām: Lasīšana Rakstīšana Runāšana Izpratne Spēja izteikties Sociālā komunikācija Iesaistīšanās sarunā.

Grūtības vienā vai vairākās jomās var būtiski ietekmēt cilvēku ar IAT dzīvi. Šādas grūtības var izraisīt problemātiskas uzvedības rašanos, nespēju adaptēties un ierobežotu spēju iekļauties sabiedrībā, grūtības izteikt un izprast savas vajadzības un vēlmes, frustrāciju, pazeminātu pašvērtējumu, cilvēka spēju izpaust savu personību, samazinātu līdzdalību rehabilitācijas procesos.

Pirmais solis, lai pārvarētu saziņas barjeras, ir iepazīt savu auditoriju un pielāgot tai savu saziņas stilu.

Sazinoties ar cilvēkiem ar IAT, ir būtiski ņemt vērā, ka katra persona ar intelektuālās attīstības traucējumiem sazinās īpašā veidā. Tam ir būtiska nozīme efektīvas saziņas nodrošināšanā!

2.2

IZPRATNE PAR CILVĒKU AR IAT KOMUNIKĀCIJAS VAJADZĪBĀM

Izprast cilvēku ar IAT komunikācijas vajadzības ir sarežģīts un niansēts uzdevums, jo viņiem var būt ļoti dažādas komunikācijas spējas un vēlmes. Daži var būt neverbāli, paļaujoties uz žestiem vai AAC ierīcēm, lai paustu savu viedokli, bet citi var izmantot runāto valodu dažādā tās prasmes līmenī. Atšķirības attiecas arī uz to, kā cilvēki ar IAT izprot un interpretē valodu, jo daži no viņiem valodu uztver ļoti burtiski, bet citiem grūtības sagādā ar sociālās saziņas nianšes.

Ja ņemam vērā cilvēkus ar autismu, viņu sensorā pieredze var būtiski ietekmēt arī viņu komunikāciju. Daudziem cilvēkiem ar autismu ir sensorā jutība, kas var ietekmēt viņu spēju apstrādāt dzirdes, vizuālo un taustes informāciju. Šī jutība var ietekmēt viņu komunikācijas veida izvēli, piemēram, dažiem cilvēkiem audiālās jutības dēļ, verbālā komunikācija var šķist pārāk sarežģīta, un viņi dod priekšroku vizuālām komunikācijas metodēm, piemēram, attēlu dēļiem vai zīmju valodai.

Lai sniegtu efektīvu atbalstu, ir ļoti svarīgi novērtēt cilvēka ar IAT komunikācijas vajadzības un stiprās puses. Šis process ietver novērošanu, tiešu mijiedarbību un to personu iesaistīšanos, kuras personu labi pazīst, piemēram, ģimenes locekļi un pedagogi.

Noderīgi var būt arī standartizēti novērtējumi, taču tie ir rūpīgi jāizvēlas, lai nodrošinātu, ka tie atbilst indivīda attīstības līmenim un komunikācijas spējām.

Komunikācijas atbalsta stratēģijas ietver atbalstošas vides radīšanu, kas samazina sensoro pārslodzi, vizuālo palīgīdzekļu izmantošanu, lai uzlabotu izpratni, un mācību stratēģiju izmantošanu, kas balstās uz indivīda stiprajām pusēm. Svarīgi ir arī veicināt komunikatīvu vidi, kas veicina komunikācijas mēģinājumus jebkurā formā, atzīstot neverbālos signālus un reaģējot uz tiem kā uz leģitīmam saziņas formām.

Efektīvam komunikācijas atbalstam cilvēkiem ar IAT ir nepieciešama **individuāla pieeja**, kas ņem vērā viņu unikālās vēlmes un vajadzības. Rūpīgi izvērtējot katra indivīda stiprās puses un problēmas un pieņemot elastīgas, uz vajadzībām reaģējošas saziņas stratēģijas, aprūpētāji un speciālisti var ievērojami uzlabot personu ar autismu komunikatīvo un vispārējo labbūtnību.

Saziņā ar cilvēkiem ar IAT ir ļoti svarīgi atzīt un ievērot individuāli izvēlētās komunikācijas metodes. Šajā sakarā ir būtiski ņemt vērā, ka "saziņa ietver valodas, teksta attēlošanu, Braila rakstu, taktilo saziņu, lielizmēra druku, pieejamus multivides līdzekļus, kā arī rakstiskus, audio, vienkāršas valodas, priekšā lasīšanas un papildinošus un alternatīvus saziņas veidus, līdzekļus un formātus, tostarp pieejamas informācijas un saziņas tehnoloģijas (Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 2. pants).

Daži cilvēki runā, izmantojot balsi, bet citi var izmantot roku signālus, attēlus vai citus rīkus, kas palīdz sazināties bez runāšanas. Svarīgākais, runājot ar cilvēku ar intelektuālās attīstības traucējumiem, ir saprast un cienīt viņa unikālo saziņas veidu.

2.3

KOMUNIKĀCIJA KĀ SOCIĀLĀS IEKĻAUŠANAS ATSLĒGA

Saziņa ir būtiska un ļoti svarīga cilvēka vajadzība, kā arī viena no cilvēka pamattiesībām. Spēja sazināties ir viena no cilvēka pamattiesībām, kas ļauj cilvēkiem strādāt, veidot attiecības un meklēt atbalstu. Cilvēku ar IAT saskarsmes šķēršļi var palielināt viņu sociālo atstumtību. Patiešām, ja cilvēkam ar IAT ir grūtības sazināties, viņam/viņai ir grūti socializēties ar citiem cilvēkiem un dzīvot patstāvīgi. Cilvēki ar IAT ir neaizsargāti pret saziņas traucējumiem, kas ietekmē nodarbinātību, izglītību un sociālo līdzdalību.

Komunikācijas šķēršļi, ar kuriem ikdienā saskaras cilvēki ar sarežģītām saziņas vajadzībām, sabiedrībā, var rasties sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā, uzņēmumos, transportā, veselības aprūpes iestādēs, bankās, izmantojot vēlēšanu tiesības, juridiskā kontekstā (piemēram, paraksta atpazīšanas problēmas), piekļuvei tiesai (piemēram, ziņojot policijai par noziegumu) utt. Saziņas šķēršļi var izraisīt diskrimināciju, ļaunprātīgu izmantošanu un noziegumus, kontroles zaudēšanu (piemēram, informēta piekrišana veselības aprūpē, testamenta sastādīšana u.c.) un autonomijas zaudēšanu.

Vides pielāgošana var ietvert informācijas un norāžu pielāgošanu sabiedriskās vietās (slimnīcās, lidostās, stacijās, muzejos, bibliotēkās, sporta, brīvā laika pavadīšanas vietās u.c.), uzņēmumos un citās jomās, vispirms ievērojot vieglās lasāmības

principus un/vai nodrošinot īpašu AAC atbalstu.

Lai novērstu šos šķēršļus, dažādos līmeņos ir nepieciešama dažāda veida interence, piemēram, īpaša likumdošanas interence, kas ietver AAC lietotāju un AAC speciālistu uzklauššanu/iesaiššanu, cilvēku ar kuriem saskarās šādos kontekstos informētību/apmācību, īpašu apmācību AAC speciālistiem vai starpniekiem/komunikācijas asistentiem, vides pielāgošanu utt.

Vides pielāgošana var ietvert informācijas un norāžu pielāgošanu sabiedriskās vietās (slimnīcās, lidostās, stacijās, muzejos, bibliotēkās, sporta un izklaides vietās u. c.), kā arī uzņēmumos un citās jomās, vispirms ievērojot vieglas lasāmības principus un/vai nodrošinot īpašu AAC atbalstu.

Saziņa patiešām ir būtisks aspekts cilvēku ar IAT tiesību, labklājības un aktīvas līdzdalības sabiedrībā veicināšanā.

Efektīvas saziņas nodrošināšana ar cilvēkiem ar IAT ir ļoti svarīga, lai:

- veicinātu iekļaušanu un līdzdalību: efektīva komunikācija veicina iekļaušanu, nodrošinot, ka personas ar intelektuālās attīstības traucējumiem var aktīvi piedalīties dažādos dzīves aspektos.
- saprast vajadzības un vēlmes: Pareiza saziņa ļauj aprūpētājiem, pedagogiem un atbalsta sistēmām izprast personu ar intelektuālās attīstības traucējumiem unikālās vajadzības, vēlmes un perspektīvas,
- palielināt rīcībspēju un autonomiju: Skaidra saziņa dod cilvēkiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem iespēju paust savas domas, jūtas un vēlmes.
- uzlabot piekļuvi informācijai un pakalpojumiem: Saziņa ir vērti piekļuvei informācijai un pakalpojumiem. Efektīvas saziņas nodrošināšana ļauj personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem saprast un izmantot pieejamos resursus, tostarp veselības aprūpi, izglītību, nodarbinātības iespējas un sociālo atbalstu.

Apņēmība nodrošināt efektīvu saziņu un pieejamību ir pirmais solis, lai pārvarētu šķēršļus sociālajai iekļaušanai. Saskaņā ar [CRPD](#) dalībvalstis atzīst **universālā dizaina** nozīmi, kas 2. pantā definēts kā "produktu, vides, programmu un pakalpojumu dizains, lai tos varētu lietot visi cilvēki, cik vien iespējams, bez nepieciešamības pēc pielāgošanas vai specializēta dizaina".

Katrs cilvēks ar IAT sazinās īpašos veidos. Lai efektīvi sazinātos ar cilvēku ar IAT, ir jāizmanto stratēģijas, kurās ņemtas vērā viņu unikālās vajadzības un spējas, jāizprot metodes, ko viņi izmanto, lai nodotu savu vēstījumu, un jāstrādā ar viņiem, izmantojot viņu unikālo sistēmu. Šeit ir dažas komunikācijas stratēģijas, kas jāņem vērā:

- Tiešā mijiedarbība;
- Koncentrēšanās uz komunikācijas partneri, sekojot viņa vadībai;
- Sekošana partnera interesēm (pievērsiet uzmanību, tam ko vēro partneris, nepiedāvājot ar to nesaistītas lietas);
- Komentāru sniegšana. Vērojiet un stāstiet par to, ko dara partneris;
- Runāšana lēnā tempā ar uzsvāru, biežām pauzēm (5 sekundes starp frāzēm, lai dotu laiku atbildei/reakcijai);
- Īsu teikumu un frāžu izmantošana (izvairieties no pārāk gariem teikumiem);
- Veiksmīgas komunikācijas atpazīšana un atbalstīšana (atbalstiet katru verbālo vai žestu darbību, atkārtējot izteikto);
- Atvērto jautājumu uzdošana un atbilžu vērošana;
- Vienkāršas valodas/ vārdu krājuma izmantošana. Izvairīšanās no žargona lietojuma;
- Esi tiešs un saki to, ko domā, - izvairies izmantot vārdu pārnestās nozīmes, tēlainu runu un sarkasmu;
- Atdarināšana (atkārtot visu vai daļu no komunikatīvā partnera darbības);
- Visa, uz ko norāda partneris, nosaukšana;
- Veikto darbību aprakstīšana/partnera darbību nosaukšana;
- Atdarināšana un paplašināšana (pagarināt un pabeigt izrunāto frāzi);
- Vārda mācīšana vārdu vairākkārt atkārtējot, saistot to ar dažādiem priekšmetiem, ja tā ir darbība vai dažādās darbības, to raksturojumu;
- Teikuma pārformulēšana, labojot teikumu, papildinot un labojot locījumus un papildinot ar prievārdiem utt;
- Paskaidrojumu un ieteikumu par notiekošo sniegšana;
- Skaļa vēlmju un jūtu nosaukšana, pat, ja tās nav nosauktas pilnībā vai nav nosauktas nemaz.

Lai veiksmīgi komunicētu ar cilvēkiem ar IAT, atcerieties, ka vienmēr **jākoncentrējas uz cilvēku, nevis uz invaliditāti**.

Tāpat ir svarīgi lietot vecumam atbilstošu toni un neizturēties pret pieaugušajiem kā pret bērniem. Lai nodrošinātu efektīvu saziņu, būtiska nozīme ir spējai vajadzības gadījumā izmantot alternatīvu saziņas stilu, nevis mutvārdu (piemēram, zīmju valodu, rakstisku tekstu, vizuālus norādījumus, saziņas ierīces u.c.).

Nobeigumā vienmēr ņemiet vērā, ka cilvēkiem ar IAT saziņas laikā var rasties grūtības saglabāt uzmanību vai koncentrēties. Ir ļoti svarīgi apsvērt, kā apkārtējā vide var ietekmēt viņu komunikācijas spējas, un, ja iespējams, samazināt traucējošos faktorus, jo trokšņaina un nepazīstama vide var radīt grūtības efektīvai komunikācijai.

NOSLĒGUMS

Saziņa ir informācijas (vārdu, skaņu, attēlu utt.) nodošana no vienas personas citai vai no vienas vietas, citai. Taču tā ir daudz vairāk nekā tikai tas! Komunikācija ir veids, kā mēs sazināties ar pasauli. Veiksmīga komunikācija var padziļināt attiecības personīgajā un profesionālajā dzīvē. Mēs zinām, ka intelektuālās attīstības jomā saskarsmes problēmas ir ļoti plašas. Tā kā cilvēki ar IAT var saskarties ar saziņas grūtībām vai sazināties netradicionālos veidos, ir ļoti svarīgi nodrošināt iekļaujošu saziņu un nodrošināt efektīvu komunikāciju.

Sākot ar pieņēmumu, ka cilvēkiem ar IAT ir dažādas saziņas spējas un viņi sazinās dažādos veidos, pirmais solis, lai nodrošinātu efektīvu saziņu ar cilvēkiem ar IAT, ir atzīt un respektēt viņa/viņas individuālās komunikācijas metožu izvēles.

Ņemot vērā cilvēku ar intelektuālās attīstības traucējumiem atšķirīgās saziņas spējas un metodes, ir ārkārtīgi svarīgi nodrošināt iekļaujošu saziņu, lai komunikācija būtu efektīva. Pirmais solis ceļā uz efektīvu saziņu ar cilvēkiem ar IAT ir šo personu individuālo vajadzību un komunikācijas metožu izvēles atzīšana un respektēšana.

Nākamās sadaļas mērķis ir atklāt AAC iespējas, lai uzlabotu cilvēku ar IAT komunikācijas prasmes un nodrošinātu iekļaujošu komunikāciju.

PRAKTISKĀS DARBĪBAS

1. AKTIVITĀTE: DARĪT UN NEDARĪT

Pamatojoties uz savu pieredzi ar cilvēkiem ar IAT (ja tāda ir), sastādiet sarakstu ar efektīvas komunikācijas paradumiem un ieteikumiem un salīdziniet tos ar [šajā video](#) sniegtajiem padomiem. Ja nekad neesat sazinājies ar cilvēkiem ar IAT, padomājiet, ar kādām galvenajām problēmām varētu saskarties un kā jūs varētu tās pārvarēt.

2. AKTIVITĀTE: KOMUNIKĀCIJAS PROBLĒMU IZPĒTE

Izvēlieties konkrētu intelektuālās attīstības traucējumu veidu un veiciet izpēti par saziņas problēmām ar kurām visbiežāk saskaras cilvēki ar šiem traucējumiem.

03

IEVADS AUGMENTATĪVAJĀ UN ALTERNATĪVAJĀ KOMUNIKĀCIJĀ (AAC)

IEUADS

Šajā modulī tiks sniegts pārskats par augmentatīvo alternatīvo komunikāciju (AAC), tostarp tās principiem un īstenošanas stratēģijām.

ATSLĒGAS UĀRDI

- AAC
- AAC stratēģijas
- AAC rīki

MĀCĪBU MĒRĶI

- Iepazīties ar AAC pasauli.
- Atšķirt dažādus AAC sistēmu veidus.
- Noteikt AAC pamatprincipus.
- Iepazīties ar visbiežāk sastopamajām valodas simbolu sistēmām.

MĀCĪBU REZULTĀTI

- Pedagogi spēs noteikt AAC galvenās iezīmes.
- Pedagogi spēs atpazīt un izpētīt AAC priekšrocības.
- Pedagogi spēs atpazīt lingvistiskās simboliskās sistēmas.
- Pedagogi varēs izmantot dažus galvenos AAC rīkus un piemērot tos darbam vides objektos.

3.1

IEVADS AAC

Iepazīsim AAC pasauli!

Augmentatīvā un alternatīvā komunikācija ir virkne komunikācijas metožu, ko izmanto, lai pārvarētu problēmas, kas saistītas ar tipisku runu.

Ikdienā ikviens izmanto paplašināto saziņu, izmantojot sejas izteiksmi un žestus līdztekus verbālai runai. Tomēr personām, kas saskaras ar nopietniem saziņas šķēršļiem, lai apmierinātu viņu saziņas vajadzības, ir nepieciešams izmantot AAC.

AAC lietotājiem ir ļoti svarīgi, lai būtu metode, ar kuras palīdzību viņi var izteikt savas vēlmes un vajadzības, dalīties ar informāciju, veicināt sociālās saites un piedalīties sociālos pasākumos.

Situācijas, kurās AAC var izmantot praksē, ir patiešām daudzveidīgas un visas svarīgas: no patstāvīgas dzīves atbalsta līdz tipiski rakstisku vai mutisku ziņu saņemšanai, laika un telpas pārvaldīšanai, vajadzību, vēlmju, lūgumu izteikšanai un vispārīgāk - mijiedarbībai ar vidi un līdz ar to arī ar citiem komunikācijas partneriem.

Ir svarīgi ņemt vērā, ka AAC intervences galīgais apjoms "nav tikai vārdu krājuma vai valodas izteiksmju palielināšanās, bet gan uzlabotas piekļuves un līdzdalības pakāpe konkrētās ikdienas dzīves aktivitātēs un pieredzē" (Light & McNaughton 2012).

AAC metodes ietver tādas pamata metodes kā attēli, žesti, zīmējumi, burti un vārdi, kā arī modernas metodes, kurās izmanto sarežģītas datortehnoloģijas. Tās var ietvert gan sarežģītas ierīces un sistēmas (zīmju valoda, saziņas dēļi vai runu ģenerējošas ierīces), gan arī mazāk sarežģītus līdzekļus (attēli vai priekšmeti, ko izmanto kā simbolus u. c.).

AAC ietver trīs galvenos jēdzienus:

- **Augmentatīvā** saziņa, kas ietver runas uzlabošanu, iekļaujot papildu elementus, lai veicinātu skaidrāku un efektīvāku informācijas nodošanu. Termins "augmentatīvā" norāda, ka AAC paņēmienu, metožu un rīku galvenais mērķis ir nevis aizstāt esošos saziņas veidus, bet gan uzlabot dabisko saziņu, nostiprinot pašreizējās prasmes un pilnveidojot dabiskos veidus (mutisko, sejas, žestu, vizuālo u. c.).
- **Savukārt alternatīvā** saziņa ir veids, kā paust domas, idejas, jūtas, vēlmes un vajadzības, neizmantojot runu. Termins "alternatīvā" norāda, kā AAC vajadzības gadījumā izmanto īpašus saziņas veidus un līdzekļus, kas aizstāj mutvārdu valodu (veidi, kas var ietvert palīglīdzekļus, paņēmienus, stratēģijas, rīkus, piemēram, grafiskus simbolus, rakstīšanu, žestus).

- **Komunikācija:** kā jau tika aplūkots pirmajā nodaļā, cilvēku saziņa pēc savas būtības ir kooperatīva un multimodāla. AAC – augmentatīvā un alternatīvā komunikācija - pilnībā iekļaujas šajā sistēmā, jo tā izmanto dažādu komunikācijas veidu kombināciju (Beukelman & Mirenda, 2013) atkarībā no komunikācijas mērķiem un konteksta.

Kopā šie termini ir visaptveroša saziņas **metožu sistēma, kas paredzēta, lai papildinātu vai aizstātu dabisko runu cilvēkiem, kuriem var būt grūtības to efektīvi izmantot.**

3.2 AAC IESPĒJAS IKUIENAM

AAC var būt ļoti efektīvs saziņas līdzeklis visu vecumu cilvēkiem. Tā ļauj cilvēkiem ar komunikācijas traucējumiem izmantot dažādus līdzekļus, sākot no zema līdz pat augstam tehnoloģiju līmenim, lai izteiktu savas vēlmes, vajadzības un idejas.

Neraugoties uz tās milzīgajām iespējām, aprūpētāji, pedagogi un citi komandas locekļi dažkārt var šaubīties, vai izmantot AAC. Tāpat kā ar visām jaunām lietām, ir nepieciešams laiks, lai pierastu pie jaunas tehnoloģijas. Tomēr AAC ir daudz **priekšrocību** un tā var būtiski ietekmēt cilvēku dzīvi. Apskatīsim dažas no tām:

- **Uzlabota saziņa** - pozitīvi veicina valodas attīstību.
- **Uzlabota neatkarība** - palīdz cilvēkiem asimilēties sabiedrībā, veicinot spēcīgas saiknes starp cilvēkiem, piemēram, draudzību. Tā var kalpot kā vērtīga un viegli pieejama platforma profesionāļiem un vecākiem, lai sadarbotos ar bērniem, kuriem ir saskarsmes problēmas.
- **Dzīves kvalitātes uzlabošana** - uzlabo lietotāju dzīves kvalitāti gan fiziski, gan garīgi.
- **Elastība un pielāgojamība** - AAC sistēmas var pielāgot individuālām vajadzībām un vēlmēm, pielāgojot tās dažādiem saziņas stiliem, valodām un spējām..

Dabas objektu un vides izglītotājiem/asociācijām, kas darbojas dabas jomā, ir daudz iemeslu, lai sāktu pētīt un apgūt AAC koncepciju. AAC apguve var

veicināt lielāku iekļaušanu, efektīvu komunikāciju, izpratni un atbalstu cilvēkiem ar invaliditāti āra aktivitāšu laikā. Sīkāka informācija:

- **Iekļaušana:** AAC ieviešana nodrošina, ka āra aktivitātes ir pieejamas arī cilvēkiem ar komunikācijas traucējumiem. Iekļaujot AAC stratēģijas un rīkus, asociācija var pielāgoties plašākam dalībnieku lokam, tostarp tiem, kuriem var būt grūtības ar runu vai verbālo komunikāciju.
- **Drošība:** Lai nodrošinātu visu dalībnieku drošību un labsajūtu, ir ļoti svarīga efektīva saziņa. Iepazīšanās ar AAC nodrošina pārgājienu gidiem un personālam zināšanas un prasmes, lai ārkārtas situācijās sazinātos ar personām, kas var izmantot AAC sistēmas, vai lai pārgājiena laikā nodotu svarīgu informāciju.
- **Rīcībspēja:** AAC ieviešana dod iespēju cilvēkiem ar komunikācijas traucējumiem aktīvāk un patstāvīgāk piedalīties āra aktivitātēs. Nodrošinot piekļuvi saziņas atbalstam, asociācija veicina visu dalībnieku pašizpausmi, autonomiju un iekļaušanu.
- **Izaugsmes iespējas:** Spēja uzņemt un atbalstīt cilvēkus ar plašākām komunikācijas vajadzībām var pavērt jaunas iespējas piedalīties un iesaistīties asociācijās. Tas var veicināt lielāku biedru daudzveidību un asociācijas vispārējo izaugsmi.

3.3

BET... CIH GRŪTI IR SAZINĀTIES AR PERSONU, KURA IZMANTO AAC?

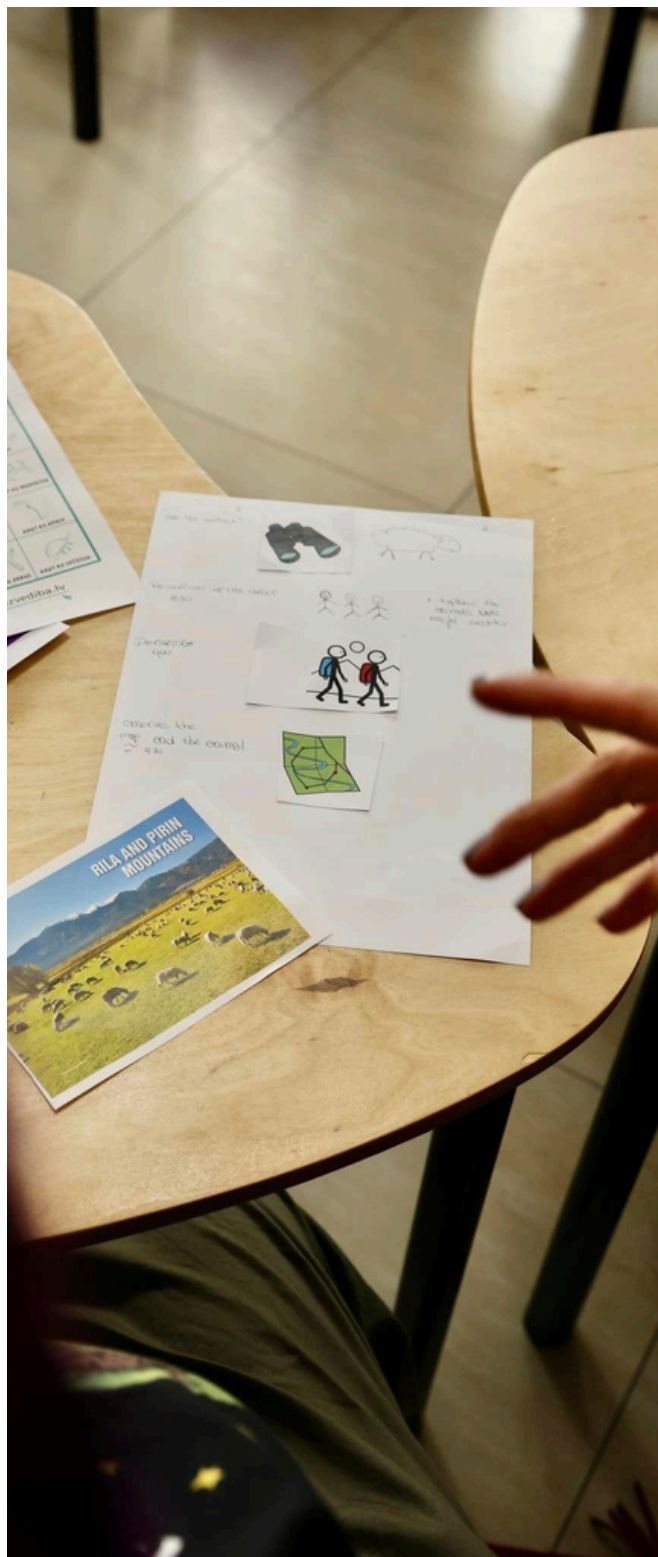
Pirmā saruna ar personu, kas izmanto AAC, var būt nepazīstama un nedaudz neērta, jo īpaši tiem, kas tikai sāk iepazīties ar AAC pasauli.

Galvenais ir nekonzentrēties uz AAC sistēmu un neuztraukties par tās mehānismiem, bet **koncentrēties uz personu, kas to izmanto, un aktīvi klausīties tās vēstījumā**. Tas var prasīt pūles no abām pusēm, bet ieguldījums ir tā vērts. Jebkura AAC sistēma ir daudz labāka par nespēju sazināties.

Turklāt ir svarīgi ņemt vērā, ka AAC jomā pastāv daudzi **maldīgi uzskati par** tās ierobežojumiem un šķēršļiem. Neraugoties uz iepriekšējiem pieņēmumiem, AAC izmantošanai nav īpašu prasību: AAC rīkus var izmantot dažāda vecuma un kognitīvo spēju cilvēki.

No otras puses, vēl viens mīts izriet no idejas, ka AAC risinājuma pieņemšana uzreiz atvieglo komunikāciju. Realitāte ir tāda, ka AAC ieviešana nav tikai ierīces nodrošināšana un tūlītēju rezultātu saņemšana. AAC ir nepieciešama apņēmība un pacietība.

Tāpēc ir ļoti svarīgi būt **pacietīgam** un **neatmaidīgam!**

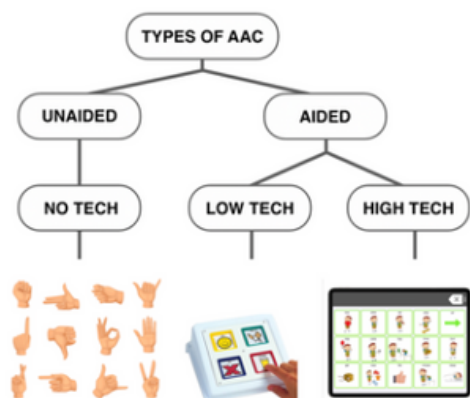

3.4

AAC PRINCIPI

AAC ietver stratēģijas un rīkus, kas paredzēti, lai palīdzētu tiem, kam ir grūtības ar verbālo runu.

Bieži vien tās iedalām **divās grupās**: AAC sistēmas bez atbalsta un AAC sistēmas ar atbalstu. Atbalstītās AAC var iedalīt arī tehnoloģiskajos risinājumos risinājumos, piemēram, datorizētās ierīcēs, kas ģenerē runu, un zemo tehnoloģiju risinājumos, piemēram, attēlu tāfeles vai saziņas grāmatas.

No: Fluent AAC

Apskatīsim sīkāk galvenās īpašības:

AAC sistēma bez atbalsta: tā ir saziņas metode, kurai nav nepieciešami ārēji palīg līdzekļi vai ierīces. Tā vietā tā izmanto tikai lietotāja ķermeni, lai nodotu ziņojumus. Tā ietver:

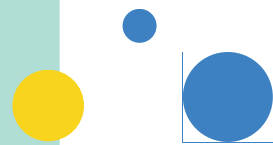
- **Žestus un ķermeņa valodu:** ķermeņa kustību izmantošana vēstījuma nodošanai. Sejas izteiksme vai roku žesti paplašina informāciju un nodod vēstījumu, pat neizmantojot balsi.

Ķermeņa kustības ļauj paust dažādas emocijas vai noskaņojumu, bagātinot sarunas kontekstu. Piemēram, ir būtiski uzsvērt norādošo žestu, piemēram, norādīšanas vai rīkojuma nozīmi. Norādošos žestus var iedalīt direktīvajos un demonstratīvajos. Ar rīkojuma žestiem tiek norādīts uz kaut ko vēlamu vai pieprasītu (piemēram, "Es gribu ūdeni" kļūst par norādīšanu uz ūdens pudeli).

Cits aspekts ir demonstratīvais, kas norāda uz kaut ko, kas jāparāda citai personai (piemēram, "Paskaties, tur debesīs ir lidmašīna!" kļūst par norādīšanu uz debesīm, uz lidmašīnu). Demonstratīvos pēc būtības ietverts svarīgs sociālais aspekts, parādot kādam kaut ko, kas, domājams, viņu interesē.

No: VEASYT

- **Zīmju valoda:** Lai sazinātos, izmantojiet roku formas, kustības un sejas izteiksmi. Izmantojot vizuālo-žestu kanālu, zīmju valoda var kļūt arī par AAC saziņas sistēmu, ja tiek izmantotas atsevišķas zīmes, lai atbalstītu izpratni un lietošanu. Žestu-telpiskā konfigurācija un vizuālā uztvere nodrošina saziņas līdzekļus un pilnīgas gramatiskās struktūras. Citas metodes tiek plaši izmantotas ar vārdzirdīgām personām.

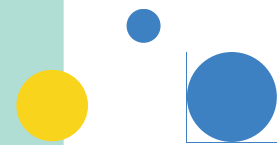
No: 1 ó tipi di emozioni di base

AAC sistēma: tā ietver jebkuru elektronisku vai neelektronisku ierīci, ko izmanto ziņojumu pārraidei vai saņemšanai. To iedala trīs kategorijās:

- **Zemu tehnoloģiju risinājumi** (piemēram, attēli, priekšmeti, fotogrāfijas, rakstīšanas komunikācijas dēļi/grāmatas): Neelektroniskas ierīces vai vienkāršas elektroniskas ierīces, kas nodrošina pamata saziņas atbalstu, izmantojot taustāmus priekšmetus, piemēram, attēlu kartes vai vienkāršas balss izvades pogas.

Šeit ir daži piemēri:

- a. Attēlu komunikācijas dēļi: Tāfeles ar simboliem vai attēliem, kas attēlo vārdus vai frāzes.
 - b. Komunikācijas grāmatas: Mapes vai piezīmju grāmatas ar simboliem, attēliem vai vārdiem.
 - c. PECS (Komunikācijas sistēma ar attēlu palīdzību (Picture Exchange Communication System): saziņas veids, kurā izmanto attēlus, lai mācītu prasīšanas un citas komunikatīvās funkcijas.
- **Tehnoloģiskie risinājumi** (piemēram, runas ģenerēšanas ierīces (SGD), ieprogrammēta ziņojuma ierīces un ierakstāmas/digitalizētas ierīces, AAC programmatūra, kas nodrošina dinamisku simbolu/valodas atveidi un ko izmanto kopā ar datoru/viedīrīci), modernas elektroniskas ierīces, tostarp dinamiskas displeja ierīces un programmatūra, lietojumprogrammas, kas spēj ģenerēt runu, nodrošina plašu saziņas iespēju klāstu un ir pielāgotas lietotāja vajadzībām. Šeit ir daži piemēri:
 - a. runas ģenerēšanas ierīces (SGD): Elektroniskās ierīces, kas rada runu, kad tiek nospiests simbols, burts vai poga.
 - b. Planšetdatora lietojumprogrammas: Programmas, kas paredzētas saziņas atbalstam un bieži pielāgojamas lietotāja vajadzībām.
 - c. Datorizēta AAC: programmatūra datoros vai planšetdatoros, kas atbalsta dažādus saziņas veidus, sākot no teksta pārvēršanas runā līdz sarežģītām simbolu sistēmām. Dažas izplatītas lietojumprogrammas var uzskatīt par alternatīvām saziņas sistēmām.

Tas pats attiecas uz īpašām lietojumprogrammām, kas paredzētas, lai apkopotu, kategorizētu un sakārtotu simbolus, kuri noder pieprasījumu un vajadzību sagatavošanai vai izpratnei. Tiek izmantoti arī planšētdatori vai datori ar pielāgotām un specifiskām lietojumprogrammām. Dažas no šīm lietojumprogrammām ļauj lejupielādēt attēlu drukāšanai, radot atbalstu papīra formātā, ja nav iespējams izmantot augstās tehnoloģijas.

Starp augsto tehnoloģiju rīkiem ievērojamu atzinību ir guvuši vairāki programmatūras risinājumi. Starp tiem Grid 3, GoTalks un Widgit Go izceļas kā vieni no pazīstamākajiem un visplašāk izmantotajiem risinājumiem.

Personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem AAC kalpo kā svarīgs atbalsta mehānisms, ļaujot viņiem efektīvāk paust savas vajadzības, vēlmes un emocijas. Tai ir būtiska nozīme autonomijas veicināšanā, nodrošinot viņiem alternatīvus saziņas līdzekļus, tādējādi palielinot viņu spēju piedalīties dažādās sociālajās, izglītības un ikdienas aktivitātēs.

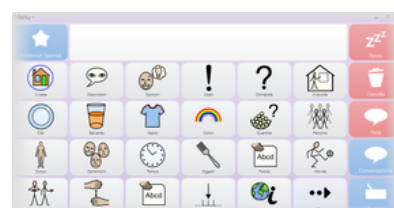
WIDGIT GO

GOTALKS

GRID 3

AAC stratēģiju īstenošana ar cilvēkiem ar IAT ietver pārdomātu, pakāpenisku pieeju, kas pielāgota katra indivīda unikālajām komunikācijas vajadzībām un vēlmēm.

Pielāgošana ir AAC ieviešanas atslēga. Tas nozīmē, ka jāizvēlas rīki, kas atbilst personas interesēm, kognitīvajiem līmeņiem un sensorajām vēlmēm. Piemēram, daži cilvēki var labāk reaģēt uz vizuāliem palīgīdzekļiem, piemēram, planšetdatoriem ar runu ģenerējošām lietojumprogrammām, savukārt citiem saistošāki var šķist fiziski objekti vai taustes simboli.

Nav vienotas "optimālas" AAC sistēmas. Katrai sistēmai ir savas priekšrocības un trūkumi, un vispiemērotākā izvēle katram indivīdam ir atkarīga no viņa spējām, prasībām un personiskajām vēlmēm. Bieži vien cilvēki izmanto vairākas AAC metodes, izvēloties piemērotāko, pamatojoties uz klausītāju un konkrētajiem apstākļiem. Gadījumos, kad tehnoloģisko iekārtu iespējas saskaras ar darbības traucējumiem, var būt nepieciešamas zemāka tehnoloģiju līmeņa alternatīvas.

Apskatīsim sīkāk kritērijus, kurus var izmantot, lai izvēlētos piemērotākās AAC ierīces un sistēmas (sīkāku pārskatu par sākotnējo prasmju novērtēšanu, lai piekļūtu AAC rīkiem, skatīt nākamajā nodaļā):

- **Komunikācijas vajadzības:** Ņemiet vērā indivīda komunikācijas vajadzību sarežģītību, tostarp to, cik daudz ziņu viņš vēlas nodot, kontekstus, kādos notiks komunikācija, un vajadzību pēc iekārtas pārnēsājamības.
- **Kognitīvās spējas:** Lietotāja spēja saprast simbolus, orientēties izvēlnēs vai atcerēties secības var ietekmēt ierīces sarežģītību, kas vislabāk atbilstu viņa vajadzībām.
- **Fiziskās spējas:** Lai izvēlētos vispiemērotāko ierīci, ļoti svarīgas ir motorās prasmes, tostarp spēja pieskarties, pārvēlt vai nospriest pogas.
- **Jutekliskās spējas:** Vizuālās un dzirdes apstrādes spējas var ietekmēt to, cik labi indivīds var izmantot konkrētas ierīces, ietekmējot ekrāna izmēru, audio izvades vai vizuālās sarežģītības izvēli.
- **Vides apsvērumi:** Apkārtne, kurā AAC ierīce tiks izmantota, piemēram, trokšņainas klases, āra telpas vai atšķirīgi apgaismojuma apstākļi, ietekmē izvēles procesu.
- **Personīgās preferences:** Personas intereses, vēlmes un motivācija izmantot konkrētu rīku vai tehnoloģiju var būtiski ietekmēt tās iesaistīšanos un panākumus AAC izmantošanā.

UNISIZPLATĪTĀKĀSŪ SIMBOLU SISTĒMAS

3.6

"Simboliskā sistēma ietver gan vienkāršu attēlu kolekciju, gan lingvistisko attēlojuma noteikumu sistēmu. Ja šo noteikumu nav, to dēvē par simbolisku kopu; kopumā simboliskās sistēmas var reprezentēt arī valodas elementus abstraktākā līmenī (tostarp morfosintaktiskos aspektus, artikus, konjunkcijas, prievārdus u. c.). Tomēr "simboliskā sistēma nevar būt vienkāršs grafisko elementu, attēlu kopums. Nepieciešama iekšējā saskaņotība jēdzienu, semantisko un pragmatisko klašu reprezentācijā" (Adolfo Corti, 1997).

Pārredzamība ir viena no svarīgākajām simbolisko sistēmu īpašībām, jo tā attiecas uz simbolu elementu tūlītējas atpazīstamības pakāpi. Dažādu patoloģiju un problēmu dēļ, kas var radīt valodas grūtības, gadu gaitā ir izgudrotas dažādas AAC sistēmas, kuru mērķis ir nodrošināt cilvēkiem iespēju sazināties, pielāgojot to fiziskajām un kognitīvajām spējām. AAC sistēmā simboli ļauj cilvēkiem ar verbālās valodas grūtībām sazināties. Simboli ir grafiski elementi, kas bieži vien ietverti kvadrātā ar simbolu (piktogrammu) iekšpusē un tekstu, ko tas apzīmē, būtībā parādot mums vārda nozīmi.

AAC visbiežāk izmantotās lingvistiskās simboliskās sistēmas ir šādas:

- **Bliss:** pirmā no simboliskajām valodām, kas radīta ar nolūku kļūt par viegli apgūstamu starptautisku palīgvalodu, kas nav obligāti saistīta ar invaliditāti. Tā ir "semantogrāfiska" sistēma, kas iedvesmojusies no ideogrammām.

Bliss stiprā puse ir tās izteiksmes spēja, izmantojot modifikatorus (daudzskaitļa forma, darbības vārdu laiki, jēdzienu konkretizācija: viens un tas pats simbols ar atbilstošiem modifikatoriem var nozīmēt smadzenes, prātu, domāšanu). Tā izmanto ierobežotu skaitu 26 elementāru grafisku zīmju kā primitīvus elementus, kurus potenciāli var bezgalīgi kombinēt, veidojot jaunus vārdus, līdzīgi kā tas notiek ar skaņām valodā. Paša simbola novietojums nosaka nozīmi.

- **PCS (Picture Communication Symbols)** ir plaši izmantots simbolu kopums, kas radies ASV un ietver vairāk nekā 40 000 simbolu, kurus izmanto 42 dažādās valodās. Neraugoties uz to stilizēto raksturu, tie ir labi grafiski izteikti, tāpēc ir viegli identificējami.
- **WLS - Widgit Literacy Symbols** ir simbolu kopums, kas izstrādāts, lai atbalstītu lasīt un rakstīt prasmi un komunikāciju cilvēkiem ar mācīšanās grūtībām, autismu vai komunikācijas traucējumiem. Salīdzinot ar PCS, WLS simbolu sistēmai ir augstāks brieduma līmenis ar skaidri definētiem noteikumiem.
- Spānijā dibinātais **ARASAAC** ir atbalsta punkts, kas nodrošina grafiskos resursus un pielāgotus materiālus ar Creative Commons licenci (BY-NC-SA), lai atvieglotu komunikāciju un kognitīvo pieejamību.

3.7

DAŽI ĀRTELPĀS IZMANTOTO AAC PIEMĒRI

SPADA EZERI (ITĀLIJA): AAC CEĻVEDIS

Pirmais tūrisma ceļvedis Umbrijā, ko izveidojuši cilvēki ar invaliditāti: tā ir novatoriska iniciatīva Itālijā, kas tapusi, izmantojot alternatīvas augmentatīvās komunikācijas metodes, ko īsteno jaunieši ar invaliditāti kopā ar pedagogiem (Cooperativa La Rondine). Šis ceļvedis ir īpaši veltīts Spada ezeriem (Città di Castello), aicinot gan pieaugušos, gan bērnus iepazīt dabas brīnumus, kas ietverti šajā kopienas noteiktajā teritorijā, kas pazīstama ar savu bagāto floru un faunu, ko aizsargā Eiropas Savienība. Ceļvedis piedāvā visiem interesentiem iespēju iepazīt un novērtēt reģiona bioloģisko daudzveidību.

FORTE DEI MARM... CITIEM VĀRDIEM SAKOT!

Šī projekta mērķis ir izveidot pirmo Augmentatīvās komunikācijas parku Versilijā (Sabinas parks, Itālija).

Ar 23 skaidrojošiem paneļiem, kas uzstādīti līdzās katrai spēlei, tas sniedz atbalstu personām, kuras saskaras ar verbālās komunikācijas vai lasīšanas grūtībām, ļaujot tām saprast un pilnvērtīgi piedalīties. Projekta "Forte dei Marmi... citiem vārdiem!" mērķis ir skaidrs: nodrošināt, lai ikviens ar attēlu palīdzību varētu pilnībā izbaudīt parka spēles, un uzlabot pilsētas pieejamību.

No: [Versilia Today Redazione](#)

AAC PANEĻI PRATO ZAĻAJĀS ZONĀS

Projekta ietvaros Prato (Itālijā) pašvaldības zaļajās zonās tika uzstādīti 510 jauni informatīvie stendi. Šīs norādes norobežo bērnu rotaļu zonas, dārzus, parkus, suņu pastaigu zonas un sporta laukumus. Projektā tika izmantoti ARASAAC resursi, lai sagatavotu attēlu materiālus.

No: Visualforall

Kā iedvesmas avots var kalpot arī Badahosas pilsētas piktogrāfijas projekts, kura mērķis ir veicināt izpratni par tuvāko apkārtējo vidi, vieglu un drošu pārvietošanos publiskajā telpā, piekļuvi informācijai un visu cilvēku kā pilntiesīgu pilsoņu līdzdalību sabiedrības dzīvē.

Šajā modulī tiks prezentēti visbiežāk izmantotie un par visefektīvākie augmentatīvās un alternatīvās saziņas (AAC) līdzekļi. Šie rīki tiek uzskatīti par noderīgiem, jo tie ļauj tos plaši pielāgot, kas ir ļoti svarīgi jebkurā izglītības un rehabilitācijas intervencē. Vienmēr paturot prātā, ka atkarībā no indivīda īpašībām izmantotās sistēmas var būt bez atbalsta vai ar atbalstu, t. i., tās vai nu nav atkarīgas no ārējiem līdzekļiem, izņemot ķermeni, vai arī ir atkarīgas no ārējiem līdzekļiem, tiks prezentēti dažādi dažādi instrumenti, vairāk vai mazāk vienkārši, vairāk vai mazāk tūlītēji. Izvēle būs pedagoga ziņā, kurš, pamatojoties uz novērojumiem, izvēlēsies, pielāgos vai izveidos visnoderīgāko līdzekli.

- **Zemu tehnoloģiju komunikācijas rīki** ir tādi, kurus pedagogi var vieglāk izveidot paši, izmantojot priekšmetus, kartonu, velcro lentu, sākot ar modeļiem, piemēram, tiem, kas parādīti moduļa beigās, un/vai meklējot attēlus/piktogrammas/simbolus lietotnēs un tīmekļa vietnēs.
- **Augsto tehnoloģiju komunikācijas rīki** joprojām prasa, vismaz sākotnēji, specializētu tehniķu iesašanos, kuri pēc tam var sniegt nepieciešamo informāciju pedagogam, kuram tikmēr ir jābūt informētam par dažādu rīku, lietotņu un programmatūras esamību un lietojamību.

Šo rīku izmantošana ir būtiska, lai strukturētu, sakārtotu un padarītu paredzamas telpas un laikus personas ar intelektuālās attīstības traucējumiem dzīvē, kas daudzos gadījumos var būt dezorientēti, nedroši, neparedzami, dažādu darbību secībā, autonoma savas dzīves vadīšanā. Tie arī dod iespēju izteikt savu izvēli, izteikt lūgumu, lūgt palīdzību. AAC rīki dod arī iespēju izstāstīt vai saprast stāstu, pieredzi, stāstu, kas veicina apmaiņu un izaugsmi, tādējādi tiem ir būtiska nozīme cilvēku ar IAT autonomijā.

Kopš 2007. gada ARASAAC ir kļuvusi par nacionālā un starptautiskā mērogā atzītu un prestižu ieguvušu augmentatīvās un alternatīvās komunikācijas sistēmu (AAC), kas šobrīd tiek izmantota daudzās valstīs kā references AACs, un tās resursi ir pamats materiālu adaptācijai un izstrādei cilvēkiem ar nopietnām komunikācijas grūtībām un funkcionālo daudzveidību (autisms, intelektuālās attīstības traucējumi u. c.).

No: ARASAAC

ARASAAC atvērtā klase ir kvalitatīva satura krātuve, kas saistīta ar papildinošo un alternatīvo komunikāciju (AAC), kurā ikviens profesionālis vai ģimene var brīvi piekļūt dokumentiem, bezmaksas programmatūras rīkiem un resursiem, kuros izmantotas ARASAAC piktogrammas. Platformā ir pieejami pašu lietotāju izstrādāto materiālu piemēri, kas sakārtoti pēc valodas, komunikācijas un citu adaptēto mācību jomu satura, kā arī pamācības un video mācību materiāli, kuros izskaidrota dažādu programmu, lietojumprogrammu un rīku darbība, kuros izmantoti ARASAAC resursi.

KOMUNIKĀCIJAS DĒĻ

tie ir AAC veids, ko var izmantot neatkarīgi no vides. Uz tāfeles ir attēli, simboli vai ilustrācijas, kas palīdz personām ar ierobežotu verbālo komunikāciju izteikties, izmantojot žestus vai norādot uz vizuālajiem attēliem, lai nodrošinātu efektīvu komunikāciju. ir daudz veidu, kā izmantot komunikācijas tāfeles (piemēram, lai izteiktu savas tiešās vajadzības, uzdotu jautājumus, norādītu savas vēlmes).

Going Places!

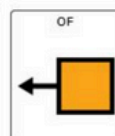
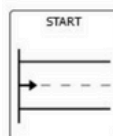
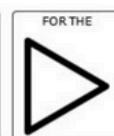
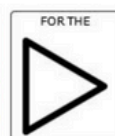
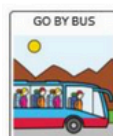
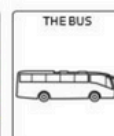
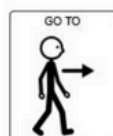
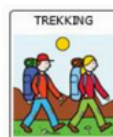
The Picture Communication Symbols ©Copyright 1981-2005 by Mearns-Johnson LLC. All Rights Reserved Worldwide. Used with permission.

No: AAC Community.

VIZUĀLĀ DARBA HĀRTĪBA

tās mērķis ir uzlabot funkcionālo komunikāciju, identificējot un atgādinot par darbībām, kas tiks veiktas vai ir veiktas konkrētā laika posmā.

Zemāk ir divas vizuālās dienaskārtības lentes, lai sagatavotos āra aktivitātei:

SOCIĀLIE STĀSTI

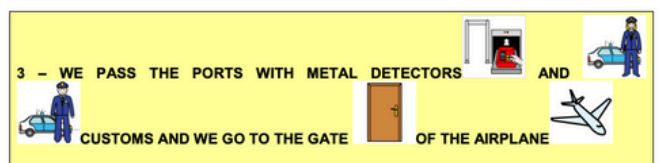
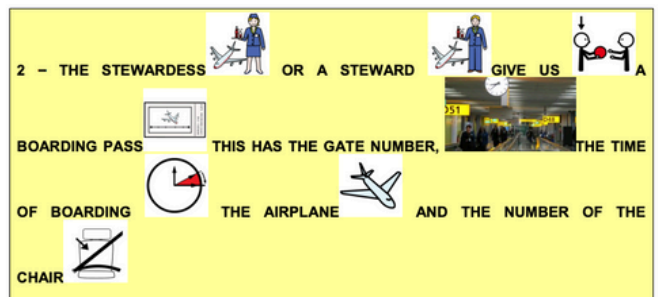
Tas ir mācību materiāls, kas uzrakstīts stāstījuma veidā ar vizuālu atbalstu (simboliem), kas koncentrējas uz sociālajām prasmēm, situācijām, jēdzieniem un uzvedības noteikumiem. Mērķi var būt dažādi, piemēram, jaunu situāciju pārvaldīšana, pierašana pie tām un atbilstoša reaģēšana vai informācijas sniegšana par pareizu sociālo uzvedību. Stāsta nosaukumā ir norādīts galvenais aplūkojamais temats, izmantojot pozitīvu valodu un bagātinot to ar ilustrācijām, kas veicina teksta izpratni. Spiediet [šeit](#), lai apskatītu dažus ARASAAC sniegtos sociālo stāstu piemērus.

Spiediet [šeit](#), lai apskatītu citus ARASAAC sniegtos vizuālo darba kārtības piemērus.

ATMIŅU GRĀMATA

tās mērķis ir uzlabot funkcionālo komunikāciju, identificējot un atgādinot par darbībām, kas tiks veiktas vai ir veiktas konkrētā laikposmā. Kad darbības ir pabeigtas un uzdevumi izpildīti, atmiņu dienasgrāmata ir noderīgs instruments, lai sistemātiski un konkrēti izsektu paveiktajam. Piemēram, tajā var uzskaitīt trīs galvenās no rīta veiktās darbības. Apraksts var tikt sniegts, izmantojot fotogrāfijas un īsus parakstus, simbolus, kas attēlo darbības, vai bagātināts ar trīsdimensiju priekšmetiem, kas ilustrē paveikto, piedzīvoto, redzēto... (piemēram, 3 rīta aktivitātes: pārgājiens, sasniedzot ainavisku skatu punktu, tuvs ziedu vērojums, kam seko pusdienas ar sviestmaizi).

No: [ARASAAC](#)

NOSLĒGUMS

AAC mērķis nav tikai nodrošināt saziņas līdzekli, bet gan dot cilvēkiem iespēju izteikties, veidot saikni ar citiem un dzīvot pilnvērtīgu dzīvi.

Izpētot AAC un tās stratēģijas, mēs esam guvuši vērtīgu ieskatu par to, kā cilvēki ar komunikācijas grūtībām var efektīvi izteikties un iesaistīties apkārtējā pasaulē. Mēs esam iepazinuši AAC intervences principus, uzsverot pielāgošanas un individualizētas pieejas nozīmi. Mēs esam arī izpētījuši dažādus AAC sistēmu veidus un izpētījuši dažus AAC rīku piemērus, piemēram, vizuālo darba kārtību, atmiņu grāmatu un sociālos stāstus.

Mūsu nākamais modulis sniegs jums zināšanas un izpratni par cilvēku ar IAT komunikatīvo vajadzību novērtēšanas pamatprincipiem.

PRAKTISKĀS DARBĪBAS

1. AKTIVITĀTE: PIKTOGRAMMU ATSLĒGU GREDZENS

Izveidojiet atslēgu gredzenu ar AAC piktogrammām, lai atvieglotu saziņu ar cilvēkiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem āra aktivitāšu laikā.

Nepieciešamais materiāls:

- Galda vai portatīvais dators
- Printeris piktogrammu kartīšu drukāšanai
- Atslēgu piekariņš

Darbības soļi:

- Identificēt vajadzības, kas var rasties āra aktivitāšu vai ekskursiju laikā. Tas varētu ietvert pamatvajadzības, piemēram, pārtika, ūdens, tualete, drošība.
- Izvēlieties piktogrammas: Izvēlieties piktogrammas vai simbolus, kas atspoguļo katru identificēto vajadzību vai darbību. Piktogrammas varat atrast tiešsaistē kādā no izplatītākajām Lingvistisko simbolu sistēmām, ko apgūvāt šajā modulī.
- Izdrukājiet kartes
- Laminējiet kartes (pēc izvēles): Lai palielinātu to ilgmūžību un izturību pret laikapstākļiem, apsveriet iespēju laminēt izdrukātās piktogrammu kartes. Tas palīdzēs tās pasargāt no mitruma, netīrumiem un nodiluma, lietojot ārpus telpām.
- Izduriet caurumus kartītēs: Izmantojiet caurumotāju, lai izveidotu caurumu pie katras laminētās kartītes augšdaļas. Pārliedzinieties, ka caurums ir pietiekami liels, lai tajā varētu ievietot atslēgu riņķi vai atslēgu gredzenu.
- Salieciet atslēgu gredzenu: Sakārtojiet kartītes uz atslēgu riņķa izvēloties piemērotu secību.

2. AKTIVITĀTE: VIZUĀLĀ PROGRAMMA

Pēc šīs pamācības sastādiet vizuālu dienaskārtības projektu, kas saistīts ar pusdienas pārgājienu.

3. AKTIVITĀTE: ĀRA NORĀDES ZĪMJU DIZAINS

Patstāvīga dzīve sabiedrībā bieži vien ir saistīta ar orientēšanos dažādās nepazīstamās publiskās un privātās telpās. Kad atrodamies nepazīstamās vietās, mēs parasti paļaujamies uz norādēm, kas palīdz mums orientēties, efektīvi pārvietoties un sasniegt paredzēto galamērķi. Personām, kurām ir valodas grūtības, tradicionālo teksta zīmju papildināšana ar vispāratzītu simbolu kopumu, piemēram, ARASAAC, ir noderīga, lai palīdzētu tām orientēties un orientēties apkārtējā vidē.

Iedomājieties, ka jums ir jāorganizē brīvdabas pasākums. Šīs aktivitātes mērķis ir izveidot pieejamas ceļa norādes zīmes, izmantojot AAC simbolus cilvēku ar IAT āra aktivitāšu kontekstā.

Šī aktivitāte ir pielāgota no : [ARASAAC](#).

Darbības soļi:

- Prāta vētra: padomājiet un pārrunājiet kopīgus simbolus un zīmes, ko izmanto gar pārgājienu taku (piemēram, Belvedere, dzeramā strūklaka, ūdenskritumi utt.) vai brīvdabas vietas (piemēram, parks, ezers utt.).
- Levērojiet ARASAAC sniegtos norādījumus un izstrādājiet ceļa marķējumu, izmantojot ARASAAC piktogrammas.

No: [GIS, Genitori per l'inclusione sociale](#)

4. AKTIVITĀTE: DABAS TEMATIKAS KOMUNIKĀCIJAS DĒĻU DARBNĪCA

Šī aktivitāte ir vērsta uz AAC saziņas tāfeļu izveidi, iedvesmojoties no vietējā dabas mantojuma. Dalībnieki, tostarp cilvēki ar IAT, pedagogi un eksperti, sadarbojas, lai noteiktu kopīgas tēmas un simbolus, kas saistīti ar apkārtējo vidi, savvaļas dzīvniekiem un augu valsti un aktivitātēm. Pēc tam viņi projektē un izgatavo materiālu, kurā iekļauti šie elementi, padarot AAC rīkus gan funkcionālus, gan personiski nozīmīgus.

04

SĀKOTNĒJAIS PRASMJU NOVĒRTEJUMS, LAI PIEKĻUTU AAC RĪKIEM

IEUADS

Šī mācību moduļa mērķis ir izklāstīt strukturētu pieeju, lai novērtētu personas pašreizējās komunikācijas spējas un vajadzības. Šis process ir izšķirošs, lai noteiktu vispiemērotākās AAC stratēģijas un rīkus komunikācijas uzlabošanai personām ar komunikācijas problēmām.

Lai gan sākotnējo novērtējumu parasti veic starpdisciplināra speciālistu komanda, ir svarīgi par to uzzināt, jo tam var būt būtiska nozīme saziņas uzlabošanā. Patiešām, izpratne par AAC novērtēšanas pamatiem ļauj efektīvāk sadarboties ar personām, kuras izmanto AAC. Jūs varat pielāgot savu komunikācijas stilu, piedāvāt atbilstošu atbalstu un radīt iekļaujošu vidi, kas veicina efektīvu komunikāciju.

ATSLĒGAS UĀRDI

- Novērtēšana
- Komunikācijas prasmju novērtēšana
- Individuālais plāns

MĀCĪBU MĒRĶI

- Iepazīstināt ar sākotnējās izvērtēšanas mērķiem.
- Iepazīstināt ar prasmju novērtēšanas un izvērtēšanas metodēm.
- Izpētīt AAC rīku pielāgošanas procesu individuālajām vajadzībām.

MĀCĪBU REZULTĀTI

- Pedagogi spēs noteikt galvenos soļus, kas nepieciešami, lai veiktu visaptverošu novērtējumu personām, kurām nepieciešama AAC, ņemot vērā visu komunikācijas vajadzību, spēju un vides faktoru spektru.

Kā uzsvērts iepriekšējās nodaļās, ir svarīgi atzīmēt, ka nav priekšnosacījumu AAC izmantošanai, taču ir svarīgi zināt, ka pirms cilvēka ar sarežģītām komunikācijas vajadzībām iepazīstināšanas ar šo saziņas veidu ir nepieciešams primāri novērtēt viņa globālās prasmes: motorās, lingvistiskās, kognitīvās un attiecību prasmes; tikai pēc tam tiks izvēlēts viņa vajadzībām atbilstošākais kods - alfabētiskais vai simboliskais. Šāda novērtējuma mērķi ir daudzpusīgi. To mērķis ir izprast indivīda pašreizējās **komunikācijas spējas un problēmas**, noskaidrot piemērotākās **AAC metodes un rīkus, kā** arī noteikt skaidrus AAC **intervences** mērķus un uzdevumus. Šis process ietver **detalizētu** indivīda valodas prasmju, kognitīvo funkciju, fizisko spēju un sociālās vides **novērtējumu**, nodrošinot visaptverošu profilu, kas palīdz izvēlēties AAC rīkus.

Sākotnējo novērtēšanu parasti veic **starpdisciplināra speciālistu komanda**, kurā ir speciālisti, kam ir zināšanas jomās, kas saistītas ar komunikāciju, valodu un palīgtechnoloģijām.

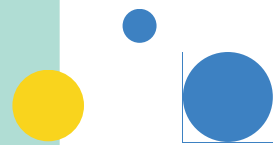
Uz cilvēku **orientētai plānošanai** ir būtiska nozīme AAC novērtēšanas procesā. Šī pieeja nodrošina, ka AAC lietotāja vēlmes, intereses un līdzdalība ir plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesa centrā. Tā atzīst indivīdu par galveno lēmumu pieņēmēju savā AAC

ceļojumā, bet profesionāļi un aprūpētāji darbojas kā veicinātāji un atbalstītāji. Šī pieeja veicina AAC lietotāju atbildības sajūtu un pilnvaru piešķiršanu, tādējādi sekmējot veiksmīgākus un jēgpilnākus komunikācijas rezultātus.

Īstermiņa mērķi: tie ir tūlītēji mērķi, kurus var sasniegt dažu nedēļu līdz dažu mēnešu laikā. Īstermiņa mērķi bieži ir vērsti uz konkrētu AAC ierīces funkciju apgūšanu, noteikta skaita simbolu vai frāžu apgūšanu vai mijiedarbības uzlabošanu konkrētā vidē (piemēram, klasē, ārā, mājās). Tie ir atspēriena punkts sarežģītāku saziņas uzdevumu veikšanai.

Ilgtermiņa mērķi: Šie mērķi paredz plašākus rezultātus, ko cilvēki vēlas sasniegt gadu gaitā. Tie var ietvert plūstošas saziņas panākšanu visās vidēs, AAC izmantošanas integrēšanu profesionālajā vai izglītības jomā vai sociālās mijiedarbības un attiecību uzlabošanu. Ilgtermiņa mērķi atspoguļo indivīda un viņa atbalsta tīkla vispārējos centienus.

Ir izstrādātas vairākas **novērtēšanas sistēmas**, lai palīdzētu speciālistiem novērtēt personu vajadzības un izvēlēties piemērotākos AAC rīkus un stratēģijas. Šīs sistēmas atšķiras pēc to mērķa, metodoloģijas un pielietojuma, un katra no tām piedāvā strukturētu pieeju, lai izprastu personu ar runas vai valodas grūtībām sarežģītās komunikācijas prasības.

- **Līdzdalības modelis** uzsver indivīda līdzdalības novērtēšanu dažādās vidēs un komunikācijas prasību noteikšanu šajos kontekstos. Šā modeļa mērķis ir uzlabot lietotāja līdzdalību sociālajās, izglītības un profesionālajās aktivitātēs, identificējot un novēršot efektīvas saziņas šķēršļus. Tas uzsver vides apsvērumus un atbalsta, kas ir nepieciešams, lai atvieglotu saziņas pieejamību, nozīmīgumu.
- **SETT sistēma** (skolēns, vide, uzdevumi un rīki) ir īpaši noderīga izglītības iestādēs. Tajā galvenā uzmanība pievērsta personas pašreizējām spējām un problēmām, mācību videi, uzdevumiem, kas skolēnam jāveic, un rīkiem, kas var palīdzēt veikt šos uzdevumus. Šī sistēma veicina sadarbības pieeju, iesaistot skolotājus, terapeitus un ģimenes locekļus lēmumu pieņemšanas procesā, lai nodrošinātu, ka izvēlēta AAC sistēma atbilst skolēna vajadzībām un izglītības mērķiem.
- **AAC lēmumu pieņemšanas process (DMPAAC) ir sistēma**, kas nodrošina sistemātisku pieeju AAC novērtēšanai un lēmumu pieņemšanai. Tā palīdz speciālistiem veikt visaptverošu komunikācijas vajadzību novērtējumu, apsvērt potenciālās AAC sistēmas un izvēlēties piemērotākās iespējas. Šis process ietver detalizētu indivīda vēlmju, spēju un konteksta, kurā AAC sistēma tiks izmantota, izvērtēšanu.

išis novērtējums ir būtisks, lai nodrošinātu, ka izvēlētais AAC stratēģijas un rīki ir pielāgoti personas spējām, vēlmēm un mērķiem.

APSUĒRUMI PAR AAC RĪKU 4.2 PIELĀGOŠANU INDIVIDUĀLAJĀM PRASMĒM, VAJADZĪBĀM UN UIDEI

AAC rīku pielāgošana indivīdam ietver holistisku skatījumu uz viņa dzīvi, tostarp:

- Izmēģinājumi un kļūdas: Lai atrastu vispiemērotāko, var nākties izmēģināt vairākas ierīces vai sistēmas, jo praktiskā pieredze ar rīkiem var sniegt nenovērtējamu informāciju.
- Pielāgojamība un izaugsme: izvēlieties vizuālos līdzekļus un rīkus, kas laika gaitā var pielāgoties mainīgajām vajadzībām un prasmēm, ļaujot pielāgot vārdu krājumu, piekļuves metodes vai sarežģītību.
- Atbalsts un apmācība: nodrošināt, lai gan lietotājam, gan viņa atbalsta tīklam (ģimenei, pedagogiem un citiem) būtu pieejama apmācība un pastāvīgs atbalsts attiecībā uz izvēlēto AAC sistēmu.
- Integrācija ar citām tehnoloģijām: apsveriet, kā AAC sistēma integrējas ar citām tehnoloģijām, ko cilvēks izmanto, piemēram, izglītības programmatūru vai vides kontroles sistēmām.

PERSONALIZĒTA AAC PLĀNA IZSTRĀDE, PAMATOJOTIES UZ NOUĒRTĒŠANAS REZULTĀTIEM

4.3

Individualizēts AAC plāns ir dinamisks dokuments, kurā izklāstītas konkrētas stratēģijas, rīki un atbalsta mehānismi, kas jāizmanto, lai sasniegtu noteiktos komunikācijas mērķus. AAC progresa plāna izstrāde ietver sākšanu no vienkāršākām, konkrētākām saziņas formām un pakāpenisku virzību uz abstraktākām un sarežģītākām sistēmām. Šī progresēšana atbalsta personas izpratni un AAC lietošanu, ņemot vērā mainīgās komunikācijas vajadzības. Šeit ir sniegta strukturēta pieeja:

1. POSMS REĀLI PRIEKŠMETI UN TAUSTĀMAS LIETAS

- Apraksts: Fizisku priekšmetu un taustāmu priekšmetu izmantošana, kas ir daļa no indivīda ikdienas dzīves.
- Mērķis: Iepazīstināt ar priekšmetu izmantošanas koncepciju, lai tieši paziņotu par vajadzībām un vēlmēm.
- Piemērs: Piemēram, turot krūzi, lai parādītu slāpes, vai pasniedzot mīļāko rotaļlietu, lai uzsāktu rotaļas.

2. POSMS REĀLU OBJEKTU FOTOGRĀFIJAS

- Apraksts: Pāreja uz priekšmetu, cilvēku un vietu fotogrāfiju izmantošanu, kas indivīdam ir pazīstamas.
- Mērķis: Attīstīt izpratni par to, ka attēli var attēlot reālās dzīves priekšmetus un jēdzienus.

- Piemērs: Piemēram, izmantojot fotoalbumu vai tāfeli ar ēdiena, ģimenes locekļu vai ikdienas aktivitāšu attēliem, lai izdarītu izvēli vai izteiktu vēlmes.

3. POSMS SIMBOLISKĀS REPRĒZENTĀCIJAS

- Apraksts: Simbolu vai vienkāršu līniju zīmējumu ieviešana, kas attēlo objektus, darbības un jēdzienus.
- Mērķis: pārvarēt plaisu starp konkrētiem priekšmetiem un abstraktākām saziņas formām.
- Piemērs: Simboli "ēst", "dzert" vai "tualete" uz saziņas tāfeles vai ierīces, kas ļauj izteikt pamata lūgumus un izteicienus.

4. POSMS SAVIENOŠANA AR ATTĒLU UN TEKSTA ETIHĒTĒM

Pēc tam, kad ir izveidots pamats ar taustāmiem priekšmetiem un fotogrāfijām, nākamais solis ir savienot šos vizuālos palīg līdzekļus ar valodas attīstību, integrējot teksta uzrakstus. Šis posms ir izšķirošs, lai uzlabotu lasīt un rakstīt prasmi un vēl vairāk paplašinātu saziņas spējas.

- Apraksts: Priekšmetu, cilvēku un darbību attēli ir savienoti ar atbilstošām teksta norādēm. Tie var būt nosaukumi, vienkāršas frāzes vai atslēgvārdi, kurus persona tiek mudināta apgūt un lietot.

- Mērķis: Veicināt saikni starp vizuālo attēlojumu un rakstīto valodu, palīdzot indivīdam atpazīt un galu galā izlasīt vārdus, kas saistīti ar viņa ikdienas dzīvi un vajadzībām. Šī pieeja atbalsta pāreju no tīri vizuālas saziņas uz teksta elementu iekļaušanu, liekot pamatus sarežģītākai valodas lietošanai. Īstenošana: Sāciet ar attēliem, kurus persona jau pazīst un bieži izmanto saziņai. Zem katra attēla pievienojiet skaidru, salasāmu uzlīmi ar vārdu vai īsu frāzi, kas raksturo attēlu. Izmantojiet konsekventus, vienkāršus fontus un krāsas, lai saglabātu uzmanību un mazinātu vizuālo uzmanību. Veiciet aktivitātes, kas mudina indivīdu salīdzināt attēlus ar teksta uzrakstiem, skaļi lasīt uzrakstus un pakāpeniski izmantot teksta uzrakstus kā pamudinājumus saziņai. Piemēram, jūs varat izveidot atbilstības spēli, kurā indivīds savieno attēlus ar tiem atbilstošiem vārdiem, vai izmantot atmiņas kartītes, lai vingrinātos nosaukt un lasīt. Pakāpeniski palieliniet teksta sarežģītību, kad bērns labāk apgūst pamatvārdus, pārejot no atsevišķiem vārdiem uz īsām frāzēm vai teikumiem, kas apraksta darbības vai vēlmes.

5. POSMS UZ VĀRDIEM UN BURTIEM BALSTĪTAS SISTĒMAS

- Apraksts: Rakstītu vārdu un alfabētu izmantošana, lai veidotu ziņojumus.
- Mērķis: Nodrošināt precīzāku un sarežģītāku saziņu, tostarp teikumu un oriģinālu domu veidošanu.
- Piemērs: Piemēram, uz tastatūras ierakstot ziņojumus vai izvēloties vārdus no saraksta, lai paziņotu konkrētas vajadzības, jautājumus vai komentārus.

6. POSMS RUNAS ĢENERĒŠANAS IERĪCES (SGD)

- Apraksts: Uzlabotie AAC rīki, kas pārvērš teksta vai simbolu ievadi runājošos vārdos.
- Mērķis: Veicināt verbālo saziņu personām, kuras nerunā vai kurām ir ievērojamas runas problēmas.
- Piemērs: Augsto tehnoloģiju SGD ar dinamiskiem displejiem, kas ļauj lietotājiem veidot dažādus ziņojumus, izmantojot skārienjūtīgos ekrānus, slēdžus vai acu izsekošanas tehnoloģiju.

7. POSMS SAREŽĢĪTA SAZIŅAS PROGRAMMĀTŪRA UN LIETOTNES

- Apraksts: Programmatūras, kas piedāvā plašas vārdu krājuma bibliotēkas, gramatikas rīkus un pielāgošanas iespējas.
- Mērķis: Atbalstīt niansētu, izsmalcinātu saziņu dažādos kontekstos, tostarp sociālajā saskarsmē, izglītības vidē un profesionālajā vidē.
- Piemērs: lietotnes, kas pielāgojas lietotāja saziņas stilam un attīstās līdz ar viņa prasmēm, piedāvājot tādas funkcijas kā e-pasta sūtīšana, interneta pārlūkošana un vides kontrole.

Ir svarīgi uzsvērt, ka AAC attīstības posmi, sākot no taustāmiem objektiem līdz sarežģītām sistēmām, nav stingras vadlīnijas, bet gan elastīgi ceļveži, kas var pielāgoties katra indivīda unikālajām vajadzībām un vēlmēm. Pakāpju kombinēšana vai tehnoloģiju iekļaušana agrīnos AAC apguves posmos ir ne tikai iespējama, bet bieži vien arī lietderīga atkarībā no indivīda spējām, interesēm un mērķiem.

NOSLĒGUMS

Sākotnējā prasmju novērtējuma mērķis ir izprast indivīda pašreizējās komunikācijas spējas un problēmas, noskaidrot piemērotākās AAC metodes un rīkus, kā arī noteikt skaidrus AAC intervences mērķus un uzdevumus. Šis novērtējums ir būtisks solis, lai nodrošinātu individualizētu un efektīvu komunikācijas atbalstu, veicinot personu ar komunikācijas problēmām neatkarību, sociālo iekļaušanos un vispārējo labklājību.

PRAKTISKĀS DARBĪBAS

ACTIVITY 1

Mērķis: Uzlabot izpratni un vairojot iekļaušanos pret cilvēku ar autismu vajadzībām, apmeklējot atpūtas vai dabas vietas.

- **Materials Needed:** Information packets on autism and special needs requirements; role cards detailing the scenarios and roles; writing materials (notebooks, pens).

Dalībnieki tiek sadalīti trīs komandās, un viņiem tiek paskaidrots, ka būs trīs uzdevuma daļas un refleksijas daļa.

- 1. daļa: Piedzīvot izaicinājumu

Katra komanda iejūtas personas ar autismu, kura apmeklē dabas objektu, lomā. Viņi tiek aicināti izveidot sarakstu ar novērotajiem trūkumiem un to, kā tie ietekmēja apmeklējumu, un uzrakstīt atsaukumi šīs dabas vietas vai parka vadītājam.

- 2. daļa: Reaģēšana uz izaicinājumu

Dalībniekiem tiek paziņots, ka viņu jaunā loma būs atpūtas vietas vadītājs. Grupas vadītājs iepazīstas ar atsaukumi, kas saņemta no citas grupas. Viņiem ir jāizpēta vēstule un jāuzraksta atvairinošā vēstule. Šajā vēstulē jāatzīst apmeklējuma laikā piedzīvotās nepilnības, jāpaskaidro, kāpēc šīs problēmas radās, un jāizsaka līdzjūtība.

- 3. daļa: Uzlabojumu plānošana

Komandas tagad kļūst par investoriem, kas ir gatavi finansēt uzlabojumus, un viņi saņem gan atsaukumi, gan atbildes vēstuli. Viņi tiek aicināti izskatīt abus dokumentus - pārskatīt "apmeklētāju" aprakstīto pieredzi un vadītāju atbildi. Katra komanda sagatavo priekšlikumu, kurā izklāsta rīcības plānu, saņemot ievērojamas investīcijas, lai padarītu iestādi piemērotāku personām ar autismu.

Pēc lomu spēles organizējiet diskusiju, lai pārdomātu mācību pieredzi. Ļaujiet dalībniekiem pastāstīt, kā lomu maiņa ietekmēja viņu izpratni un izjūtas attiecībā uz cilvēku ar autismu vajadzībām un vietas turētājiem.

Īstenojot šo uzdevumu, lomas var mainīt, lai tās labāk atbilstu faktiskajai jomai, kas tiek apspriesta (piemēram, sociālo mediju menedžeris vai valdības aģentūras).

2. AKTIVITĀTE

Izmantojot žurnālus, izgrieziet un atlasiet 50 vārdus/frāzes, kas saistītas ar dabas mantojumu (piemēram, konkrētus augu un dzīvnieku nosaukumus, biotopus, aizsardzības terminus), izmantojot AAC sistēmu.

05

KĀ POPULARIZĒT DABAS MANTOJUMU: DAZI PIEMĒRI, KA IZMANTOT AAC RĪKUS ĀRA AKTIVITĀTĒS

IEUADS

Cilvēku ar IAT iekļaušana āra aktivitātēs ir gan lietderīga, gan izaicinoša. Dabas mantojuma izpēte un popularizēšana lauku apvidos var sniegt daudz iespēju zināšanu un prasmju attīstībai. Šis mācību modulis nodrošina pedagogus ar visiem nepieciešamajiem instrumentiem, lai piemērotu AAC āra aktivitātēm.

ATSLĒGAS UĀRDI

- Dabas mantojums
- Prasmju attīstīšana
- Atklāšana

MĀCĪBU MĒRĶI

- Izmantot AAC rīkus āra aktivitātēs.
- Sniegt vadlīnijas AAC balstītām aktivitātēm brīvā dabā.
- Popularizēt dabas mantojumu lauku apvidos.

MĀCĪBU REZULTĀTI

- Pedagogi varēs popularizēt dabas mantojumu lauku apvidos, izmantojot AAC.
- Pedagogi spēs izstrādāt aktivitāti izmantojot AAC.

5.1

KAS IR DABAS MANTOJUMS?

Dabas mantojums ir Zemes bioloģiskās daudzveidības, ekosistēmu, ģeoloģisko struktūru un citu iezīmju kopums, kas veidojies miljoniem gadu dabisko procesu rezultātā. Tas ietver gan dzīvos organismus, gan nedzīvos elementus, piemēram, kalnus, upes, mežus un citas dabas ainavas. Dabas mantojuma objektiem bieži vien ir nozīmīga kultūras, zinātnes, izglītības un estētiskā vērtība. Šīs teritorijas parasti tiek saglabātas un aizsargātas, lai saglabātu to ekoloģisko integritāti un nodrošinātu, ka tās var baudīt pašreizējās un nākamās paaudzes. Tie ir nacionālie parki, savvaļas dabas rezervāti, biosfēras rezervāti un UNESCO Pasaules mantojuma vietas, kas noteiktas to izcilas universālās vērtības dēļ.

Turpmāk uzskaitīti 6 galvenie dabas mantojuma veidi:

- **Bioloģiskā daudzveidība:** Dabas mantojums ietver milzīgo dzīvības formu daudzveidību uz Zemes, sākot no mikroskopiskām baktērijām līdz augstiem kokiem. Tas ietver sugu daudzveidību, ģenētisko daudzveidību sugu ietvaros un ekosistēmu daudzveidību.
- **Ekosistēmas:** Tās ir sarežģītas, savstarpēji saistītas dzīvo organismu un to fiziskās vides kopienas. Ekosistēmas nodrošina būtiskus pakalpojumus, piemēram, tīru gaisu, svaigu ūdeni, apputeksnēšanu un augsnes auglību.
- **Ģeoloģiskās iezīmes:** Dabas mantojums ietver arī ģeoloģiskos veidojumus, kas veidojušies dabas procesu rezultātā miljoniem gadu laikā, piemēram, kalnus, alas, kanjonus un iežu veidojumus.
- **Ainavas:** Tās ietver reģiona kopējo izskatu, tostarp topogrāfiju, veģetāciju, ūdenstilpes un citas fiziskās īpašības.
- **Ūdenstilpes:** Upes, ezeri, mitrāji un okeāni ir neatņemamas dabas mantojuma sastāvdaļas, kas nodrošina dzīves vidi ūdens dzīvniekiem un uztur ekosistēmas.
- **Aizsargājamās teritorijas:** Daudzas dabas mantojuma vietas ir noteiktas kā aizsargājamās teritorijas, lai saglabātu to ekoloģiskās, kultūras un rekreācijas vērtības.

Dabas mantojuma saglabāšana ir ļoti svarīga, lai saglabātu ekosistēmu veselību, atbalstītu bioloģisko daudzveidību, mazinātu klimata pārmaiņas un nodrošinātu būtiskus resursus cilvēku labklājībai. Aizsardzības pasākumu mērķis ir saglabāt šos vērtīgos dabas resursus, lai nākamās paaudzes varētu tos baudīt un izmantot.

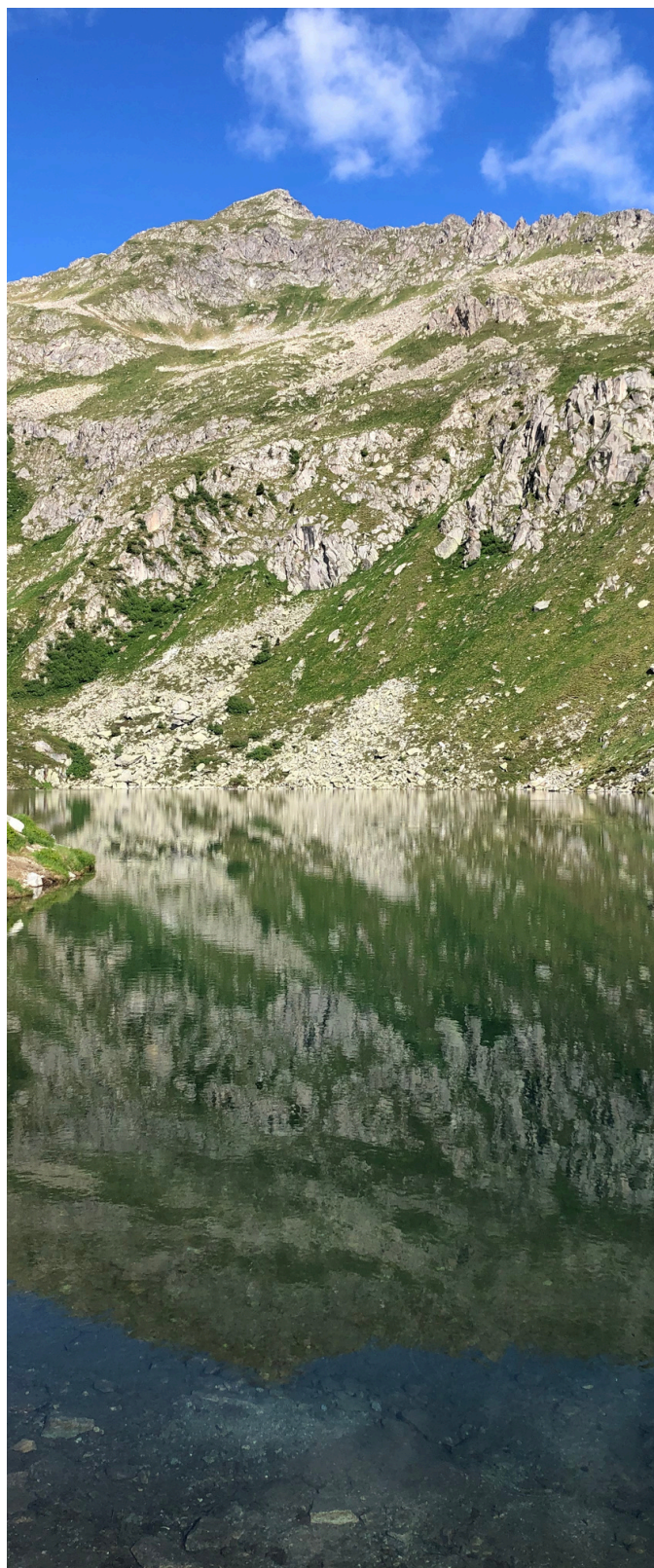
Lūk, daži piemēri no dabas mantojuma, kas sastopams visā Eiropā un demonstrē kontinenta daudzveidīgās ainavas un ekosistēmas.

Katrai no šīm vietām ir būtiska nozīme Eiropas dabas skaistuma un ekoloģiskās daudzveidības saglabāšanā.

- Monblāna masīvs, Francija/Itālija/Šveice: Monblāna kalnu grēda ir visaugstākā Rietumeiropā, un Monblāna augstums sasniedz 4810 metrus (15 781 pēdu). Šī teritorija ir pazīstama ar saviem ledājiem, kalnu pļavām un bagātīgo bioloģisko daudzveidību, tostarp retām augu un dzīvnieku sugām.
- Plitvicas ezeru nacionālais parks, Horvātija: Plitvicas ezeri ir UNESCO Pasaules mantojuma objekts, kas slavens ar kaskādēm virkni savstarpēji savienotu ezeru, ūdenskritumu un sulīgiem mežiem. Parka tirkīza krāsas ezeri un kristāldzidrie ūdeņi piesaista apmeklētājus no visas pasaules.
- Sareka nacionālais parks, Zviedrija: Sareka nacionālais parks atrodas Zviedrijas ziemeļu daļā, Lapzemes reģionā, un tas ir viena no pēdējām īstajām savvaļas teritorijām Eiropā. Tajā ir nelīdzeni kalni, dziļas ielejas un plašas neskartas savvaļas teritorijas, kas ir dzīvesvieta lāčiem, vilkiem un ziemeļbriežiem.
- Donavas delta, Rumānija: Donavas delta ir otra lielākā upes delta Eiropā un viena no nozīmīgākajām mitrāju ekosistēmām kontinentā. Tā ir mājvieta bagātīgai putnu, tostarp pelikānu, gārņu un gulbju, kā arī dažādu zivju sugu daudzveidībai.
- Lohness, Skotija: Lai gan Lohnesa ezers, iespējams, ir vislabāk pazīstams ar savu leģendāro briesmoni, tas ir arī satriecošs dabas mantojuma objekts. Šo dziļo saldūdens ezeru ieskauj kalnu ainava, kurā var doties pārgājienos, izbraukt ar laivu un vērot savvaļas dzīvniekus.

- Matterhorns, Šveice/Itālija: Matterhorns ir viena no ikoniskākajām Alpu virsotnēm, kas pazīstama ar savu raksturīgo piramīdas formu. Tas piesaista alpīnistus un aktīvās atpūtas entuziastus, kas meklē elpu aizraujošas ainavas un izaicinošus kāpumus.

5.2

DABAS MANTOJUMA AIZSARDZĪBA UN VĒRTĪBAS PAAUGSTINĀŠANA

Dabas mantojuma aizsardzība ietver dabas saglabāšanas centienus, ilgtspējīgas apsaimniekošanas praksi, tiesisko aizsardzību un sabiedrības iesaisti. Galvenās stratēģijas dabas mantojuma aizsardzībā ir aizsargājamo teritoriju izveide, saglabāšanas plānošana, vides likumu un noteikumu izpilde, ilgtspējīgas attīstības veicināšana, atjaunošana un rehabilitācija, vietējo kopienu iesaistīšana, izglītošana un izpratnes veicināšana, ilgtspējīga tūrisma veicināšana, starptautiskā sadarbība, pētniecība un monitorings u.c. Koordinēti un holistiski īstenojot šīs stratēģijas, ir iespējams efektīvi aizsargāt un saglabāt dabas mantojumu nākamajām paaudzēm, lai tās to varētu baudīt un gūt labumu.

Cilvēki ar IAT var piedalīties dabas mantojuma aizsardzībā un vērtības paaugstināšanā brīvdabas aktivitātēs, izmantojot dažādus līdzekļus:

- **Ekskursijas gida pavadībā un skaidrojošas programmas** Iesaistieties ekskursijās un skaidrojošās programmās, kas paredzētas, lai padarītu brīvdabas aktivitātes pieejamas un izglītojošas.
- **Pielāgojamas iekārtas** un tehnoloģijas Izmantojiet adaptīvo aprīkojumu un tehnoloģijas, lai atvieglotu dalību tādās āra aktivitātēs kā pārgājieni, putnu vērošana un pastaigas dabā.
- **Sensorās pieredzes:** Izveidojiet sajūtām bagātu pieredzi, kas ļauj cilvēkiem iepazīt dabu un veidot saikni ar to, izmantojot pieskārienu, smaržu, redzi un skaņu.

- **Vides monitorings:** palīdzēt vides monitoringa darbībās, piemēram, savvaļas dzīvnieku populāciju novērošanā, ūdens kvalitātes uzraudzībā vai biotopu novērtēšanā.
- **Aizsardzības projekti:** Piedalīties saglabāšanas projektos, piemēram, koku stādīšanā, invazīvo sugu likvidēšanā un biotopu atjaunošanā, uzraudzībā un ar atbilstošu atbalstu.
- **Pilsoņu zinātnes iniciatīvas:** Piedalīties pilsoniskās zinātnes iniciatīvās, vācot datus par bioloģisko daudzveidību, fenoloģiju vai vides izmaiņām sadarbībā ar zinātniekiem un pētniekiem.
- **Āra izglītība un prasmju attīstīšana** :Iesaistīties āra izglītības programmās, kurās galvenā uzmanība tiek pievērsta āra prasmju attīstīšanai, vides pārvaldībai un vides saglabāšanas ētikai.
- **Iekļaušanas veicināšana:** aizstāvēt iekļaujošas brīvdabas telpas un aktivitātes, nodrošinot, ka personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem ir vienlīdzīgas iespējas izmantot brīvdabas atpūtas iespējas.

Aktīvi piedaloties aktivitātēs brīvā dabā un vides saglabāšanas pasākumos, cilvēki ar IAT var veicināt dabas mantojuma aizsardzību, vienlaikus baudot ieguvumus no saiknes ar dabu.

Dabas mantojuma iepazīšana var izpausties dažādos veidos, sākot no nesteidzīgiem pārgājieniem pa gleznainām ainavām līdz izglītojošām ekskursijām ekspertu vadībā. Lūk, daži piemēri, kā iepazīt dabas mantojumu:

- **Pārgājieni un dabas takas:** Dodieties pārgājienos vai pastaigās dabā pa norādītajām takām, dabas mantojuma objektos. Šajās takās bieži vien ir iespēja vērot savvaļas dzīvniekus, novērtēt ainaviskus skatus un atklāt unikālas ģeoloģiskās īpatnības, vienlaikus iegremdējoties dabā.
- **Savvaļas dzīvnieku vērošana:** ņemiet līdzi binokļus un fotoaparātus, lai vērotu savvaļas dzīvniekus to dabiskajā vidē. Meklējiet putnus, zīdītājus, rāpuļus un citas sugas, kas apdzīvo šo teritoriju, un uzziniet par to uzvedību, dzīvotnēm un ekoloģiskajām funkcijām no ceļvežiem vai paskaidrojošām zīmēm.
- **Skaidrojošās programmas:** Piedalieties skaidrojošās programmās, kuras vada parka uzraugi, dabaszinātnieki vai vides izglītotāji. Šīs programmas var ietvert pastaigas dabā gida pavadībā, sarunas par savvaļas dzīvniekiem, sarunas pie ugunsкура vai interaktīvas demonstrācijas, kas sniedz ieskatu par dabas un kultūras mantojumu šajā teritorijā.
- **Ekskursijas ar laivu un kajakiem:** Lai izpētītu ūdensceļus, ezerus vai piekrastes zonas dabas mantojuma objektos, dodieties ekskursijā ar laivu vai kajaku. Šajās ekskursijās gida pavadībā var vērot ūdens dzīvniekus, iepazīt mitrāju ekosistēmas un novērtēt ainaviskās piekrastes ainavas no cita skatu punkta.
- **Zvaigžņu vērošanas un astronomijas programmas:** Zvaigžņu vērošanas un astronomijas programmas, kas tiek piedāvātas dabas mantojuma objektos: iepazīstiet nakts debesis, piedaloties zvaigžņu vērošanas pasākumos vai astronomijas programmās, ko piedāvā dabas mantojuma objekti. Uzziniet par zvaigznājiem, planētām un debesu parādībām no astronomiem vai parka instruktoriem, vienlaikus baudot nakts vides klusumu un skaistumu.
- **Kultūras mantojuma ekskursijas:** Atklājiet dabas objektu kultūras mantojumu, pievienojoties ekskursijām gida pavadībā vai apmeklējot kultūras pieminekļus, arheoloģiskās vietas vai vietējās kultūras mantojuma vietas. Uzziniet par ainavas vēsturi, tradīcijām un kultūras nozīmi pamatiedzīvotājiem vai vietējām kopienām.
- **Fotogrāfija un mākslinieciskā izpēte:** Līdzi paņemiet fotoaparātu, skiču burtnīcu vai gleznošanas piederumus, lai iemūžinātu dabas mantojuma vietu skaistumu un iedvesmu, izmantojot fotogrāfiju vai mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus. Izmantojiet savu radošumu, lai dokumentētu ainavas, savvaļas dzīvniekus un dabas parādības, vienlaikus veidojot dziļāku saikni ar vidi.

- **Izglītojoši semināri un paraugdemonstrējumi:** Piedalieties izglītojošos semināros, demonstrācijās vai praktiskās nodarbībās, ko piedāvā dabas mantojuma objekti. Apgūstiet tādas tēmas kā augu atpazīšana, putnu vērošanas paņēmieni, izdzīvošanas iemaņas savvaļā vai tradicionālos amatus no prasmīgiem instruktoriem vai vietējiem amatniekiem.
- **Pilsoņu zinātne un brīvprātīgā darba iespējas:** Iesaistieties pilsoniskās zinātnes projektos vai brīvprātīgo programmās, kas veicina dabas mantojuma objektu saglabāšanu un izpēti. Palīdziet uzraudzīt savvaļas dzīvnieku populācijas, vākt zinātniskus datus vai piedalīties biotopu atjaunošanas darbos, vienlaikus pozitīvi ietekmējot vidi.

Izpētot dabas mantojumu šādā veidā, jūs varat padziļināt savu saikni ar dabu, labāk novērtējiet tās skaistumu un daudzveidību, kā arī veiciniet tās saglabāšanu un apsaimniekošanu, lai to varētu baudīt nākamās paaudzes.

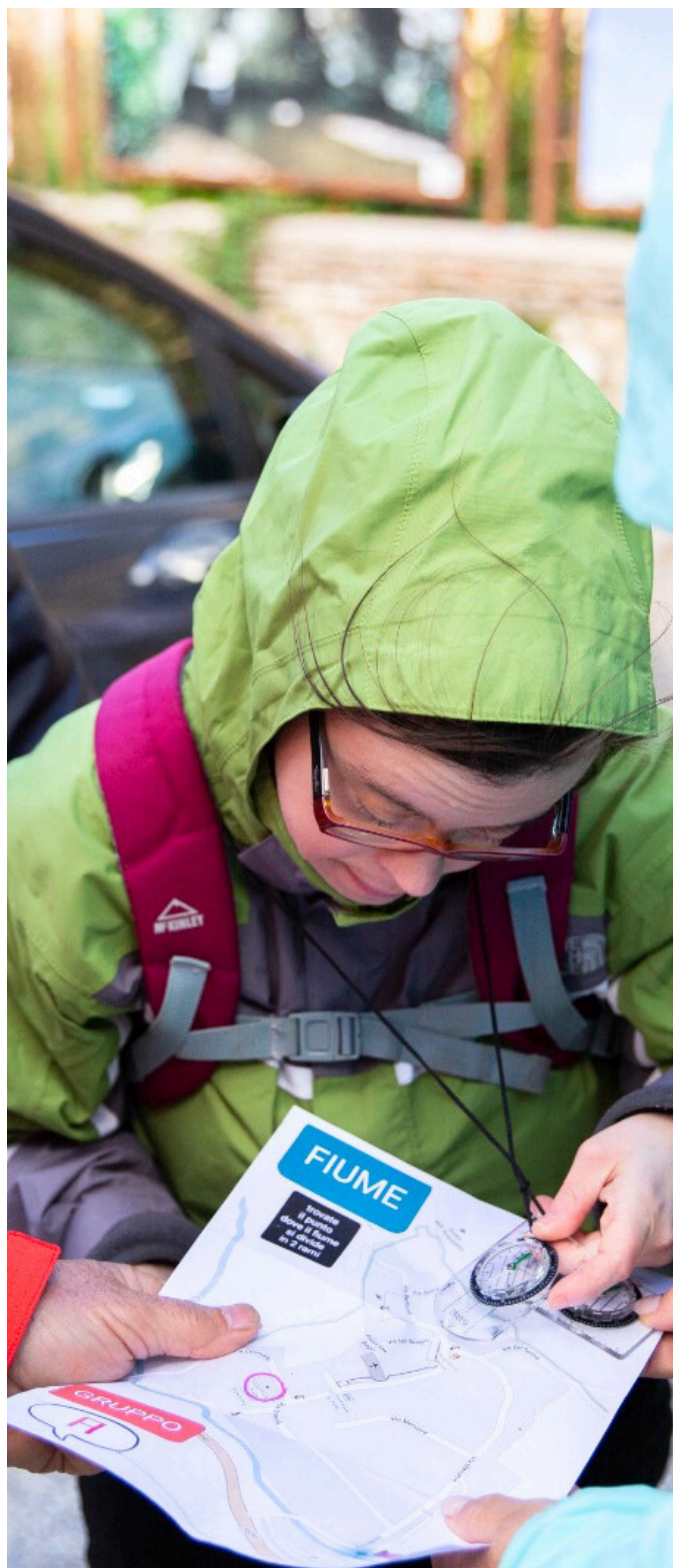
DABAS MANTOJUMA APSKATE AR CILVĒKIEM AR IAT, IZMANTOJOT AAC

5.4

Ēpieaugušo ar intelektuālās attīstības traucējumiem iesaistīšana ārā aktivitātēs, izmantojot AAC, prasa pārdomātu plānošanu un viņu komunikācijas vajadzību ievērošanu.

Šeit ir sniegti daži piemēri aktivitātēm brīvā dabā, kas pielāgotas personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem, izmantojot AAC:

- **Pastaigas dabā ar vizuāliem palīgīdzekļiem:** organizējiet pastaigas dabā dabas mantojuma vietās, piemēram, parkos vai dabas rezervātos, ar vizuāliem palīgīdzekļiem, piemēram, attēlu kartēm, simbolu dēļiem vai komunikācijas grāmatām. Izmantojiet AAC ierīces vai lietotnes ar iepriekš ieprogrammētiem simboliem, lai atvieglotu saziņu par to, ko dalībnieki novēro pastaigas laikā, piemēram, augiem, dzīvniekiem vai orientieriem.
- **Dārgumu medības ar AAC:** plānojiet dārgumu medības brīvā dabā, kurās dalībnieki izmanto AAC ierīces vai saziņas dēļus, lai saņemtu pavedienus, uzdotu jautājumus un sazinātos ar vienaudžiem vai personālu. Iekļaujiet dažādus sensorus priekšmetus vai dabas objektus, ko dalībnieki var atrast, piemēram, lapas, akmeņus vai dzīvnieku pēdas, un mudiniet viņus izmantot AAC rīkus, lai aprakstītu vai apzīmētu savus atklājumus.

- **Pikniki brīvā dabā ar izvēles pielāgotām ēdienkartēm:** rīkojiet piknikus vai ēdienu gatavošanas pasākumus brīvā dabā pieejamās vietās, nodrošinot dalībniekus ar pielāgotām ēdienkartēm vai citu vizuālo atbalstu, kuros ir attēli vai simboli ar ēdienu un dzērienu izvēli. Ļaujiet personām izmantot AAC ierīces, lai pieprasītu ēdienus, izteiktu vēlmes vai sazinātos ar citiem ēdienreizes socializēšanās laikā.
- **Dārzkopības aktivitātes ar AAC:** izveidojiet pieejamas dārza telpas, kur dalībnieki var nodarboties ar dārzkopību, piemēram, stādīt, laistīt vai novākt dārzeņus, garšaugus vai ziedus. Izmantojiet AAC rīkus, lai marķētu augus, apspriestu dārzkopības uzdevumus vai stāstītu par maņu pieredzi, kas saistīta ar dārzkopību, piemēram, pieskārieniem augsnei vai ziedu smaržām.
- **Oāra mākslas un amatniecības nodarbības ar AAC:** izveidojiet āra mākslas stacijas vai amatniecības darbnīcas, kurās dalībnieki var iesaistīties radošās aktivitātēs, izmantojot taustāmus materiālus, dabas objektus vai pārstrādātus materiālus. Nodrošiniet AAC atbalstu, piemēram, vizuālus norādījumus, komunikācijas dēļus vai AAC lietotnes, lai atvieglotu saziņu par mākslinieciskajām idejām, vēlmēm vai palīdzības lūgumiem.

- **Mūzikas un kustību nodarbības brīvā dabā ar AAC:** organizējiet mūzikas un kustību nodarbības brīvā dabā, kurās dalībnieki var iesaistīties ritmiskās aktivitātēs, dejojot vai dziedāt līdzīgi iemīļotām dziesmām vai dabas iedvesmotai mūzikai. Izmantojiet AAC ierīces vai komunikācijas dēļus ar simboliem atbalstītu dziesmu tekstu, deju norādījumiem vai kustību norādījumiem, lai veicinātu līdzdalību un komunikāciju.
- **Fotografēšanas ekspedīcijas ar AAC:** organizējiet fotografēšanas ekspedīcijas vai pastaigas dabā, kurās dalībnieki izmanto AAC ierīces vai saziņas dēļus, lai ar fotogrāfiju palīdzību paustu savus novērojumus, vēlmes vai reakciju uz ārējo vidi. Nodrošiniet dalībniekiem iespēju iemūžināt interesantu skatu, faktūru vai krāsu attēlus, izmantojot pielāgotas kameras vai viedtālrunus, kas aprīkoti ar AAC lietotnēm.
- **Dzīvnieku terapijas sesijas ar AAC:** organizējiet terapijas sesijas ar dzīvnieku palīdzību vai mijiedarbību ar terapijas dzīvniekiem dabiskā vidē, piemēram, mājdzīvnieku fermās vai dzīvnieku patversmēs. Izmantojiet AAC rīkus, lai atbalstītu saziņu par dalībnieku pieredzi, emocijām vai mijiedarbību ar dzīvniekiem, ļaujot viņiem izteikt savas sajūtas vai uzdot jautājumus par dzīvniekiem.

- **Stāstu stāstīšanas nodarbības brīvā dabā ar AAC:** rīkojiet stāstu stāstīšanas nodarbības brīvā dabā vai apļa aktivitātes, kurās dalībnieki pulcējas ap noteiktu stāstu stāstīšanas zonu, lai klausītos vai piedalītos stāstu stāstīšanā, izmantojot AAC atbalstītu stāstu stāstīšanas rekvizītu, bilžu grāmatas vai stāstu stāstīšanas lietotnes. Mudiniet dalībniekus izmantot savas AAC ierīces, lai veicinātu stāstīšanas procesu, daloties ar saviem stāstiem, idejām vai atbildēm uz stāstījumiem.
- **Vides saglabāšanas projekti ar AAC:** iesaistiet dalībniekus vides saglabāšanas projektos brīvā dabā, piemēram, atkritumu vākšanas, koku stādīšanas vai biotopu atjaunošanas pasākumos, izmantojot AAC rīkus, lai atbalstītu saziņu par projekta mērķiem, uzdevumiem vai drošības instrukcijām. Nodrošiniet dalībniekiem iespēju izmantot AAC ierīces, lai sadarbotos ar vienaudžiem, uzdotu jautājumus vai dalītos ar savu ieguldījumu dabas aizsardzības pasākumos.

Iekļaujot AAC atbalstu aktivitātēs brīvā dabā, cilvēki ar IAT var uzlabot savas komunikācijas prasmes, sociālo mijiedarbību un dalību jēgpilnā brīvdabas pieredzē, vienlaikus baudot saiknes ar dabu priekšrocības.

SOLI PA SOLIM. ĀRA AKTIVITĀŠU IZSTRĀDE CILVĒKIEM AR IAT, IZMANTOJOT AAC

5.5

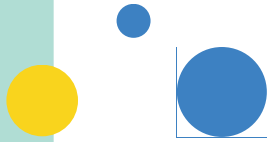
Izstrādājot aktivitātes cilvēkiem ar IAT brīvā dabā un piemērojot AAC dabas mantojuma popularizēšanai, jāveic šādi pasākumi:

- 1 Pedagogs(-i) un tā komanda iepazīstas ar komunikācijas problēmām, ar kurām cilvēki ar IAT var saskarties kopumā, un ar cilvēku ar IAT specifiku, ar kuriem viņi strādā. Gadījumos, kad ar cilvēkiem ar IAT strādā komandas, ir svarīgi nodrošināt, lai visiem komandas locekļiem būtu nepieciešamās zināšanas par komunikāciju ar cilvēkiem ar IAT. Kā atsauci var izmantot bukleta moduli "Komunikācija ar cilvēkiem ar IAT", kurā informācija ir sniegta kodolīgā un saprotamā veidā. Būtu lietderīgi arī individuāli vai kopā veikt ierosinātās darbības saskaņā ar šo pašu moduli.
- 2 Otrais solis ir AAC ieviešana pedagogam(-iem) un viņu komandai. Tas ietver pārliecināšanos, ka visiem ir pietiekama informācija par to, kas ir AAC, kādas ir galvenās AAC priekšrocības, ir pamatzināšanas par valodas simbolu sistēmām un ir iepazinušies ar pieejamajiem AAC rīkiem un to pielietojumu.
- 3 Trešais solis ir iepazīstināt pedagogus un viņu komandu ar individuālo spēju un vajadzību novērtējumu AAC kontekstā. Visbiežāk šo novērtējumu veic citi speciālisti, kas strādā ar cilvēkiem ar iat, nevis pedagogi.

Tomēr, kad pedagogi ir iepazinušies ar šo procesu, viņu veiktā nepieciešamo AAC rīku izvēle un piemērošana būtu visprecīzākā un noderīgākā cilvēkiem ar IAT, ar kuriem viņi strādā.

- 4 Ceturtais solis ir izvēlēties popularizējamo dabas mantojumu. Dabas mantojuma izvēle ir atkarīga no organizatoru un saņēmēju atrašanās vietas. Svarīgākais aspekts ir ņemt vērā tā pieejamību un vidi, lai tā būtu piemērota cilvēkiem ar IAT, ar kuriem strādā izglītotāji.

- 5 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, ir laiks izvēlēties aktivitāti, kuru organizēt, lai iepazīstinātu ar dabas mantojumu, vislabāk piemērotu vidi, veidu, kā tajā iekļaut AAC, un, protams, aktivitātes dalībniekus. Runājot par ārā aktivitātēm ar cilvēkiem ar iat, ir pieejamas dažādas iespējas, kas visas ir atkarīgas no dalībnieku un pedagoga(-u) profila. Iepriekš minētajās sadaļās ir daudz piemēru, kas var kalpot par iedvesmu organizatoriem. aktivitātes var kombinēt, lai iepazīstinātu ar dabas mantojumu un padarītu procesu saistošāku.
- 6 Plānojot aktivitāti, nākamais solis ir nodrošināt, ka ir sagatavoti visi nepieciešamie materiāli aktivitātes organizēšanai, tostarp AAC materiāli, lai sniegtu dalībniekiem nepieciešamo informāciju.
- 7 Visbeidzot, pēc darbības īstenošanas jāveic gan iekšējs, gan ārējs novērtējums, lai novērtētu darbību un tās rezultātus, kā arī ietekmi uz cilvēkiem ar IAT un citiem dalībniekiem.

NOSLĒGUMS

Noslēgumā jāsecina, ka dabas mantojums ietver bagātīgo dzīvības gobelēnu uz Zemes, tostarp bioloģisko daudzveidību, ekosistēmas, ģeoloģiskos veidojumus un ainavas, ko veidojuši miljoniem gadu ilgie dabas procesi. Šiem nenovērtējamiem resursiem ir nozīmīga kultūras, zinātniskā un estētiskā vērtība, un tiem ir būtiska nozīme ekosistēmas veselības uzturēšanā un cilvēku labklājības nodrošināšanā. Veicot saglabāšanas pasākumus un ilgtspējīgas apsaimniekošanas praksi, mēs varam aizsargāt un saglabāt dabas mantojuma vietas, lai tās varētu baudīt nākamās paaudzes. Novērtējot un popularizējot dabas mantojumu, izmantojot dažādas brīvdabas aktivitātes, mēs varam padziļināt saikni ar dabas pasauli un veicināt atbildības sajūtu pret mūsu planētas vērtīgajām ekosistēmām. Alternatīvās un augmentatīvās komunikācijas līdzekļu iekļaušana nodrošina iekļaušanu un pieejamību, ļaujot personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem pilnībā piedalīties un gūt labumu no šīs āra pieredzes. Galu galā, apzinoties dabas mantojuma nozīmi un iesaistoties jēgpilnās aktivitātēs, lai to izpētītu un aizsargātu, mēs varam veicināt ilgtspējīgākas un harmoniskākas attiecības starp cilvēci un vidi.

PRAKTISKĀS DARBĪBAS

1. AKTIVĪTĀTE - GRUPU KEMPINGS MEŽĀ

Aktivitāte, kuru var organizēt, lai popularizētu dabas mantojumu, ir palikšana kempingā mežā. Palikšana kempingā kopā ar grupu ir saliedējoša pieredze, kas tuvina dalībniekus un dod viņiem iespēju būt kopā ar dabu. Pedagogiem būtu jāievēro iepriekš minētie soļi, lai sagatavotos un organizētu pasākumu. Izvēloties vispiemērotākos AAC rīkus, kā aprakstīts šīs brošūras modulī "Ievads AAC", ieteicams:

- Izveidojiet vizuālo programmu. Šajā procesā var izmantot jebkuru no ierosinātajiem rīkiem.
- Āra ceļa norādes paraksti būs noderīgi, lai atzīmētu svarīgākos apskates objektus kempinga norises vietā.

- Izpētāmā dabas mantojuma veids: Aktivitāte ir piemērota, lai iepazīstinātu cilvēkus ar IAT ar nacionālajiem parkiem un aizsargājamām teritorijām. Organizējot šo aktivitāti, dalībniekiem ir iespēja iejusties dabas vidē, iepazīt meža bioloģisko daudzveidību un uzzināt par šādu teritoriju saglabāšanas nozīmi. Pedagogi var izmantot AAC rīkus, piemēram, vizuālās dienaskārtības un āra ceļa zīmju dizainu, lai uzlabotu komunikāciju un veicinātu izpratni par dabas vidi. Nakšņošana mežā ļauj dalībniekiem novērtēt dabas skaistumu klātienē un veicina atbildības sajūtu par aizsargājamām teritorijām.
- Ilgums: Nometnes ilgums: nometne mežā var būt 3-4 stundas, puse dienas, 1 diena vai 2 dienas un vairāk.
- Materiāli: dalībnieku un organizatoru kempinga aprīkojums, piemēram, teltis, piemērots apģērbs, galda piederumi, pārtika utt, Materiāli saziņai ar cilvēkiem ar IAT - AAC kartes, tāfeles un citi pēc pedagoga izvēles.

2. AKTIVITĀTE - ZIRGU LAUKA ATRAŠANA

Zirgu lauka atrašana ir aktivitāte, kas var būt jautra un saistoša cilvēkiem ar IAT. Tā tiek organizēta sadarbībā ar lauku apvidū esošu saimniecību, rančo vai jāšanas centru. Šī aktivitāte ļauj dalībniekiem iepazīt vidi un tikties ar zirgiem. Atkarībā no ainavas aktivitāte var ietvert pārgājienus, pārgājienus un citu teritorijas izpēti, līdz tiek sasniegts galamērķis - zirgu lauks. Tas dod laiku un vietu, lai iepazītu vietējās dabas mantojuma apskates objektus. Papildus tam pieredzi var papildināt ar aktivitātēm ar zirgiem.

- Izpētāmā dabas mantojuma veids: Aktivitāte ir piemērota, lai iepazīstinātu cilvēkus ar IAT ar nacionālajiem parkiem un aizsargājamām teritorijām. Sadarbojoties ar lauku apvidu saimniecībām, rančo vai jāšanas centriem, dalībnieki var iesaistīties izpētes aktivitātēs, piemēram, pārgājienos, kas ved uz zirgu laukiem, kur viņi var kontaktēties ar zirgiem un iepazīt vietējo vidi. Pedagogi var izmantot AAC rīkus, piemēram, kartītes un tāfeles, lai atvieglotu saziņu aktivitātes laikā. Šī pieredze ne tikai ļauj dalībniekiem veidot saikni ar dabu, bet arī iepazīstina viņus ar to, cik svarīgi ir saglabāt dabiskos biotopus un aizsargājamās teritorijas, kurās mīt zirgi un citi savvaļas dzīvnieki.
- Ilgums: Zirgu lauka atrašana var būt aktivitāte, kas var ilgt 1 stundu, pusi dienas vai 1 dienu.
- Materiāli: atbilstošs apģērbs, īpaši, ja beigās ir paredzētas aktivitātes ar zirga palīdzību, Materiāli saziņai ar cilvēkiem ar IAT - AAC kartes, tāfeles un citi pēc pedagoga izvēles.

06

ĀRA AKTIVITĀŠU KOPIĢA PLANŠANA CILVEKIEM AR IAT

IEUADS

Šis īsais modulis iepazīstina ar kopdizaina principiem un to, kā kopā ar cilvēkiem ar IAT izstrādāt āra aktivitātes.

ATSLĒGAS UĀRDI

- Kopdizains
- Iesaiste
- Sociālā iekļaušana

MĀCĪBU MĒRĶI

- Paskaidrojiet, kas ir kopdizains.
- Atklājiet kopdizaina potenciālu.
- Paskaidrojiet, kā kopdizains var uzlabot sociālo iekļaušanu.
- Identificēt galvenos pasākumus, kas nepieciešami kopdizaina aktivitātes īstenošanai.
- Piemērot kopdizaina pamatprincipus āra videi.

MĀCĪBU REZULTĀTI

- Pedagogi spēs noteikt kopdizaina pamatprincipus.
- Pedagogi varēs izmantot kopdizaina pieeju kā līdzekli cilvēku ar IAT sociālās iekļaušanas veicināšanai.
- Pedagogi varēs kopīgi ar cilvēkiem ar IAT izstrādāt āra aktivitātes.

6.1

KOPDIZAINA PAMATPRINCIPI

"Līdzdalības pieredze nav tikai metode vai metodoloģiju kopums, tā ir domāšanas veids un attieksme pret cilvēkiem. Tā ir pārliecība, ka visiem cilvēkiem ir, ko piedāvāt dizaina procesā, un ka viņi var būt gan izteiksmīgi, gan radoši, ja viņiem tiek doti piemēroti instrumenti, ar kuriem viņi var izpausties" (Liz Sanders, MakeTools, 2002).

Kopdizainu var definēt kā pieeju "patērētāju un produktu un pakalpojumu lietotāju iesaistīšanai dizainēšanas procesā, lai galu galā panāktu uzlabojumus un inovācijas" (An Introduction to Co-design, Ingrid Burkett).

"Kopdizains" tiek dēvēts arī par "kopradīšanu" un "koppražošanu". Lai gan daži apgalvo, ka šie termini nedaudz atšķiras, visu šo terminu pamatā ir pārliecība, ka, izmantojot uz sadarbību, sadarbību un kopienu orientētas pieejas, lai radītu sociālos ieguvumus, tiks nodrošināti efektīvāki pakalpojumi un palielināta sociālā ietekme.

Galvenās kopdizaina iezīmes ir šādas:

- 1** Kopdizains ir **vērsts uz personu**.
- 2** Kopdizains **sākas ar vēlamo mērķi**.
- 3** Kopdizains ir vērsts uz **praktisku, reālu risinājumu** izstrādi problēmām, ar kurām saskaras cilvēki, ģimenes un kopienas.
- 4** Kopdizains **padara idejas, pieredzi un iespējas redzamas un taustāmas**, izmantojot dažādas mediju, grafiskās, kinestētiskās un pieredzes metodes.

5 Kopdizaina procesi ir **iekļaujoši, un tajos tiek izmantoti daudzi viedokļi, cilvēki, eksperti, disciplīnas un nozares**.

Avots: Pamatojoties uz pārveidojošā dizaina modeli, ko izstrādājusi RED, Apvienotās Karalistes Dizaina padome, un ko ietekmēja arī Bate un Robert, 2007; un Liz Sanders no Make Tools.

Daudzi pētījumi liecina, ka praktiska pieeja, piemēram, kopdizains, kas saista cilvēku personīgo pieredzi ar projektēšanas procesiem, var veicināt cilvēku ar invaliditāti iekļaušanu.

Iesaistot cilvēkus ar IAT projektēšanas procesā, mēs nodrošinām, ka viņu viedokļi, vajadzības un vēlmes tiek ņemtas vērā jau no paša sākuma, tādējādi radot risinājumus, kas ir iekļaujošāki un labāk atbilst dažādām prasībām. Šāda pieeja arī dod viņiem iespēju aktīvi piedalīties tādu pakalpojumu, produktu vai vides veidošanā, kas tieši ietekmē viņu dzīvi. Tā arī veicina iekļaujošākas sabiedrības veidošanos, kurā cilvēki ar IAT ir ne tikai pakalpojumu saņēmēji, bet arī aktīvi līdzdalībnieki.

Līdztekus cilvēku ar IAT **rīcībspējas** un **līdzdalības** veicināšanai kopīgas izstrādes pieeja ļauj pielāgot risinājumus, lai tie atbilstu īpašajām cilvēku ar IAT vajadzībām, piedāvājot pielāgotus risinājumus. Patiešām, viens no galvenajiem kopīgas izstrādes ieguvumiem ir tas, ka sarunās un dialogā var tikt iesaistītas dažas grupas un personas, kurām parasti nav "balsstiesību".

Kopdizainam var būt arī būtiska nozīme **šķēršļu pārvarēšanā**: tā palīdz noteikt un novērst fiziskos, komunikācijas un attieksmes šķēršļus, kas var kavēt cilvēku ar IAT pilnīgu iekļaušanu. Šī sadarbības pieeja veicina dziļāku izpratni par problēmām, ar kurām saskaras, un atvieglo visiem pieejamas vides un pakalpojumu radīšanu.

Kā norādīts Rokasgrāmatā par kopdizainu ar cilvēkiem ar invaliditāti, kopdizains jāizmanto jebkuram indivīdam, grupai, organizācijai vai valsts iestādei, kas pieņem lēmumus vai veic darbu, kurš ietekmēs cilvēku ar invaliditāti dzīvi. Kopdizaina pieeja tiek izmantota dažādās nozarēs, tostarp arī āra! Patiesībā kopdizains var būt lielisks instruments, lai nodrošinātu, ka āra aktivitātes ir iekļaujošas cilvēkiem ar IAT.

Lūk, kā kopdizainu var piemērot šajā kontekstā:

Iesaistīšanās sabiedrībā

- Kopdizains veicina vietējo kopienu, brīvdabas entuziastu un attiecīgo ieinteresēto personu aktīvu iesaistīšanos projektēšanas procesā.
- Vietējie iedzīvotāji un bieži apmeklētāji var sniegt vērtīgu ieskatu par teritorijas unikālajām iezīmēm, kultūras aspektiem un vides aspektiem.

Lietotāju vajadzību izpratne

- Sadarbojoties ar galalietotājiem (cilvēkiem ar IAT), dizaineri var labāk izprast to personu vēlmes, gaidas un prasības, kuras piedalīsies āra aktivitātēs.
- Lietotājiem var būt īpašas zināšanas par taku, ainavu vai labiekārtojuma veidiem, kas uzlabotu viņu āra pieredzi.

Kultūras un vides jutīgums

- Kopdizainā tiek uzsvērta kultūras un vides ilgtspējība, ņemot vērā vietējo kontekstu.
- Dalībnieki var sniegt idejas, kā saglabāt un parādīt teritorijas dabas skaistumu, vēsturisko nozīmi vai ekoloģisko līdzsvaru projektēšanas procesa laikā.

Iekļaujošais dizains

- Kopdizains veicina iekļaušanu, iesaistot lēmumu pieņemšanas procesā dažādas cilvēku grupas.
- Nodrošinot pieejamību un ņemot vērā dažādu lietotāju grupu, piemēram, personu ar invaliditāti, ģimeņu vai dažāda prasmju līmeņa cilvēku, vajadzības, var uzlabot āra aktivitāšu vispārējo pievilcību.

Unikālas un autentiskas pieredzes

- Koptizains ļauj radīt unikālu un autentisku pieredzi, kas atspoguļo vietējo identitāti un raksturu.
- Dalībnieki var ierosināt un kopīgi veidot takas, maršrutus vai aktivitātes, kas izceļ apvidus īpatnības un stāstus, padarot āra pieredzi jēgpilnāku.

Ilgspējīga attīstība

- Koptizaina procesā var izpētīt ilgtspējīgas prakses āra aktivitāšu izstrādē un uzturēšanā.
- Projektēšanas lēmumus var pieņemt, koncentrējoties uz ietekmes uz vidi samazināšanu, atbildīga tūrisma veicināšanu un teritorijas ilgtermiņa dzīvotspējas nodrošināšanu.

KAS JĀAPSUER PIRMS

6.2 KOPPROJEKTĒŠANAS DARBSEMINĀRA AR CILVĒKIEM AR IAT RĪKOŠANAS

Šajā bukletā mēs uzzinājām daudz jauna, bet, sadarbojoties (un kopīgi veidojot) ar pieaugušajiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem, mums jāņem vērā šie 3 pamatnoteikumi:

1

**VEIKSMJU ATSLĒGA IR
SADARBĪBAS TĪKLU
VEIDOŠANA!**

Kā uzsvērts Co-Create rokasgrāmatā, viens no galvenajiem kopydizaina mērķiem ir organizēt projektus ar identificējamām ieinteresētajām pusēm kopienās, kolektīvos, cilvēku grupās u.c., ņemot vērā jau pastāvošās varas attiecības. Ir ļoti svarīgi saprast, ka šīs varas attiecības bieži vien ir slēpta līdzdalības forma un modulē līdzdalību. Pirmais solis ir iesaistīt savas kopienas locekļus! Tātad, ja sadarbojaties ar organizāciju, kas darbojas ārā aktivtāšu jomā, un esat ieinteresēts padarīt savas aktivitātes pieejamas cilvēkiem ar IAT, izmantojot kopydizainu, pats pirmais solis ir sazināties ar vietējām organizācijām, kas darbojas sociālās iekļaušanas jomā/pārstāv cilvēkus ar IAT. Ja esat cilvēku ar IAT izglītotājs un vēlaties viņus iesaistīt aktīvās brīvdabas aktivitātēs, pirmais, kas jādara, ir sazināties ar vietējām brīvdabas organizācijām.

2

**KATRS CILVĒKS IR
ATŠĶIRĪGS!**

Spēju līmeņi var būt ļoti atšķirīgi. Tāpēc ir ļoti svarīgi uzņemt uz personu un cilvēka stiprajām pusēm vērstu kursu.

Cilvēku ar IAT vēlmju, spēju un interešu ņemšana vērā ir izšķiroša viņu iesaistīšanai un rīcībspējas veicināšanai. Plānojot aktivitātes brīvā dabā ar cilvēkiem ar IAT, ir nepieciešams elastīgums un pielāgošana individuālajām vajadzībām.

3

**IEVIETOJIET UZ
STIPRAJĀM PUSĒM
BALSTĪTU PIECĒJU!**

Stipro pušu uzsvēršana palīdz cilvēkiem ar IAT veidot pozitīvu pašvērtējumu. Stipro pušu attīstīšana ļauj arī attīstīt un pilnveidot esošās prasmes.

KĀ UADĪT KOPDIZAINA DARBNĪCU AR CILVĒKIEM AR IAT?

6.3

Aplūkosim šādu scenāriju: Cilvēku ar IAT grupa, viņu pedagogi un vietējā brīvdabas organizācija sanāk kopā dažās sanāksmēs, lai apspriestu vietējās dabas teritorijas apzināšanu un tās popularizēšanu, izmantojot AAC plakātu. Jūs esat āra organizācijas darbinieks un ar cilvēku ar IAT pedagogu atbalstu veicināsiet semināra norisi.

Šī semināra īstenošanai mēs izmantosim (un pielāgosim) Co-Create metodoloģiju:

- Iepazīstiet dalībniekus pirms semināra
 - Iepriekš sagatavojiet darba kārtību, rīkus, metodes, vietu un materiālus: dalībnieku zināšanas (vecums, intereses, fiziskās sagatavotības līmenis, iepriekšējā pārgājienu pieredze, ja tāda ir) būs ļoti svarīgas, plānojot un īstenojot pielāgotas aktivitātes. Šajā nolūkā ļoti svarīga ir cieša sadarbība ar cilvēku ar IAT pedagogiem!
 - Pārliecinieties, ka dalībnieki ir sagatavoti pirms semināra.
 - Kopīgu mērķu noteikšana: ir svarīgi apzināt problēmas, jautājumus vai tematiskās jomas, par kurām vēlaties kopīgi izstrādāt projektus (piemēram, apzināt vietējo dabas teritoriju un izveidot plakātu AAC, lai to popularizētu).
 - Noteikt metodoloģiju: sadarbībā ar cilvēkiem ar IAT un pasniedzējiem definējiet metodoloģiju, kas vislabāk atbilst jūsu dalībniekiem.
- Risinājumu izstrādāšana: prototipa izveide un testēšana: prototipēšanas mērķis ir projekta izgatavošana. Šim nolūkam jums vajadzētu veicināt kopīgas prāta vētras sesijas, kurās dalībnieki (cilvēki ar IAT ar pedagogu atbalstu) var sniegt idejas āra aktivitātēm. Jums būtu jāveicina radošums un jāapsver gan tradicionālas, gan inovatīvas pieejas projektēšanas aktivitātēm, kas apmierina visdažādākās intereses un spējas. Šā posma mērķis ir izstrādāt prototipus, pamatojoties uz kopīgi radītajām idejām. Izmēģiniet šīs aktivitātes ar nelielu dalībnieku grupu, lai iegūtu atsauksmes par viņu pieredzi. Izmantojiet šīs atsauksmes, lai uzlabotu un pilnveidotu dizainu.
 - Semināra izvērtēšana: apkopot dalībnieku atsauksmes, vajadzības gadījumā veicot korekcijas. Tas nodrošina, ka āra aktivitātes attīstās, lai labāk atbilstu viņu vajadzībām un vēlmēm.

Ieviešot šos soļus, kopsadzaina pieeja var palīdzēt izstrādāt brīvdabas aktivitātes, kas ir ne tikai patīkamas, bet arī iekļaujošas un atbilst dažādām kopienu vajadzībām.

NOSLĒGUMS

Kopdizains ir metodoloģija, kas vērsta uz sadarbību starp dizaineriem un gala lietotājiem vai ieinteresētajām personām visā projektēšanas procesā. Āra aktivitāšu (piemēram, pārgājienu, riteņbraukšanas, kāpšanas, jāšanas utt.) kontekstā.

Kopdizains var būt spēcīga pieeja, lai radītu pieredzi, kas ne tikai atbilst lietotāju vajadzībām un vēlmēm, bet arī veicina vietējo teritoriju valorizāciju.

Patiešām, cilvēku ar IAT iesaistīšana darbību un pakalpojumu izstrādē ļauj pielāgot risinājumus viņu īpašajām vajadzībām, piedāvājot pielāgotus risinājumus.

Kopdizaina izmantošana brīv dabas aktivitāšu jomā ļauj izmantot sadarbības un iekļaujošu pieeju, lai radītu pieredzi, kas ne tikai atbilst cilvēku ar IAT vajadzībām, bet arī veicina ilgtspējīgu attīstību un vietējo teritoriju valorizāciju. Iesaistot kopienu un ieinteresētās personas projektēšanas procesā, iegūtās brīv dabas aktivitātes var būt jēgpilnākas, kultūras ziņā bagātākas un videi draudzīgākas.

PRAKTISKĀS DARBĪBAS

1. AKTIVITĀTE

Jums tiek uzdots vadīt kopdizaina darbsemināru kopā ar 10 pieaugušo ar intelektuālās attīstības traucējumiem grupu un vietējām ieinteresētajām personām, lai plānotu pieejamu pārgājienu maršrutu jūsu apkārtnē. Izstrādājiet darbsemināra darba kārtību, sagatavojiet vietējo ieinteresēto personu sarakstu, kuras jāiesaista (paskaidrojot to lomu/atbalstu), un definējiet AAC materiāla veidu, kas jāizstrādā.

2. AKTIVITĀTE: REFLEKTĪVĀ DARBĪBA

Mērķis: palīdzēt pedagogiem padziļināti izprast cilvēku ar IAT vajadzības, pieredzi un vēlmes āra aktivitāšu kontekstā.

Nepieciešamie materiāli:

- Papīra vai digitālā empātijas karšu veidne.
- Rakstīšanas rīki (pildspalvas, marķieri) vai digitālā ierīce.
- Pētniecības materiāli (raksti, videomateriāli, intervijas ar ekspertiem vai cilvēkiem ar IAT un viņu aprūpētājiem).

Darbības soļi:

1. Pētiet un apkopojiet ieskatu: sāciet ar cilvēku ar IAT pieredzes izpēti, iesaistoties āra aktivitātēs. Meklējiet tiešus citātus, stāstus un jebkurus pieejamos datus.
2. Izveidojiet empātijas karti: sadaliet savu empātijas karti sadaļās, piemēram, "Domāšana", "Sajūtas", "Redzēšana", "Dzirdēšana" un "Darīšana". Pamatojoties uz savu pētījumu, aizpildiet katru sadaļu ar ieskatu par to, ko cilvēki ar IAT varētu domāt, just, redzēt, dzirdēt un darīt pirms, āra aktivitāšu laikā un pēc dalības tajās.
3. Identificēt vajadzības un izaicinājumus: Atrodiet empātijas karti, identificējiet konkrētas vajadzības un problēmas, ar kurām cilvēki ar intelektuālās attīstības traucējumiem varētu saskarties, iesaistoties aktivitātēs brīvā dabā.
4. Pārdomas par kopsdzaina principiem: Pārdomājiet, kā kopsdzaina principi var risināt šīs vajadzības un problēmas. Apsveriet, kā, iesaistot cilvēkus ar intelektuālās attīstības traucējumiem plānošanas procesā, var panākt iekļaujošākas un patīkamākas aktivitātes.
5. Iekļaušanas plāns: Pamatojoties uz empātijas kartē gūtajām atziņām un kopsdzaina principiem, izstrādājiet plānu iekļaujošām āra aktivitātēm. Padomājiet par pielāgojumiem, atbalstu un to, kā veicināt visu dalībnieku iesaistīšanos un prieku.
6. Atgriezeniskā saite un atkārtošana: Apsveriet, kā jūs varētu iegūt atsauksmes no personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem un citām ieinteresētajām personām, lai uzlabotu savu darbības plānu.

Jautājumi pārdomām: Kādas jaunas atziņas es guvu par cilvēku ar intelektuālās attīstības traucējumiem pieredzi, veicot šo aktivitāti?

- Kā kopsdzaina principi var uzlabot āra aktivitāšu plānošanu un īstenošanu?
- Kādas ir iespējamās problēmas kopsdzaina metodoloģijas piemērošanā un kā es varētu tās risināt? Šī refleksijas aktivitāte mudina pedagogus padziļināti izprast cilvēku ar intelektuālās attīstības traucējumiem perspektīvas un piemērot kopsdzaina metodoloģijas, lai radītu jēgpilnas un iekļaujošas āra aktivitātes.
- Kā, jūsuprāt, šī aktivitāte varētu ietekmēt to, kā jūs plānojat un īstenojat āra aktivitātes cilvēkiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem?

PIELIKUMI

★ LABĀS PRAKSES PIEMĒRI ★

Izpētes pasākumi ļāva apzināt dažus labās prakses piemērus cilvēkiem ar IAT paredzētu āra aktivitāšu jomā:

MONTAGNE SUPERABILI (ITĀLIJA)

Trekkify organizētās iekļaujošās brīvdabas aktivitātes, kur visiem dalībniekiem (cilvēkiem ar/bez intelektuālās attīstības traucējumiem) ir iespēja atklāt dabas aktivitāšu burvību. "Montagne superabili", kas nu jau notiek trešo reizi, mērķis ir pulcēt desmitiem cilvēku, kas kopā kvalitatīvi pavada laiku neatkarīgi no viņu spējām vai invaliditātes.

MOUNTAIN THERAPY (ITĀLIJA)

CAI (Itālijas Alpu klubs), lai veicina sociālo iekļaušanu, izmantojot pārgājienus.

HI-ABILITY (ES FINANSĒTS PROJEKTS)

Projektā izmantota oriģināla metodoloģiska pieeja, kurā terapeitiski rehabilitācijas programmā galvenā uzmanība pievērsta dabas vides sociāli izglītojošajai vērtībai. Vispārējais mērķis ir veicināt cilvēku ar kognitīviem traucējumiem pilnvarošanu un sociālo iekļaušanu, uzlabojot viņu spējas brīvdabas tūrismā un pārgājienu.

RESURSI

MODUĻI 1

EFEKTĪVĀ KOMUNIKĀCIJA AR PERSONĀM AR INTELEKTUĀLĀS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMIEM

[How to Communicate with People with Intellectual Disabilities](#)

[Intellectual disability and communication](#)

[Effective communication with people with disability](#)

[Communicating with people with a learning disability](#)

[Guide to Communicating with people with a learning disability](#)

[Communication: speaking to people with a learning disability](#)

MODUĻI 2

IEVADS ĀUGMENTATĪVAJĀ UN ALTERNATĪVAJĀ KOMUNIKĀCIJĀ (AAC)

[What is AAC?](#)

[The Myth of Augmentative and Alternative Communication \(AAC\) Pre-Requisite Skills](#)

[Top 5 Reasons to Give AAC a Try](#)

[Augmentative and Alternative Communication \(AAC\)](#)

[What is AAC?](#)

[Focus on...AAC](#)

[4 things every AAC system needs](#)

[4 things every AAC system needs](#)

[Learn how to attribute meaning with your AAC user](#)

[Augmentative and Alternative Communication Handbook](#)

[Widgit Symbol Resource Packs](#)

[PCS \(Picture Communication Symbols\)](#)

[RURAAC Hiking visual agenda template](#)

[Augmentative and Alternative Communication \(AAC\)](#)

[Augmentative and Alternative Communication](#)

["Hello Mum" - James speaks for the first time in 16 years with eye tracking assistive communication](#)

[Eye gaze communication](#)

MODULI 3

SĀKOTNĒJĀIS PRASMJU NOVĒRTĒJUMS, LAI PIEKĻŪTU AAC RĪKIEM

Augmentative & Alternative Communication: Supporting Children and Adults with Complex Communication Needs" by David R. Beukelman and Pat Mirenda

Communication Alternatives in Autism: Perspectives on Typing and Spelling Approaches for the Nonspeaking edited by Edlyn Vallejo Peña

AAC Strategies for Individuals with Moderate to Severe Disabilities" by Susan S. Johnston, Joe Reichle, Kathleen M. Feeley, and Emily A. Jones

The AAC Coach: Key Strategies for Supporting AAC Learners with Angelman Syndrome

Autism and AAC! Gabe uses his AAC device to let us know what he wants! We were shocked!

MODUĻI 4

KĀ POPŪLARIZĒT DABAS MANTOJUMU: DAŽI PIEMĒRI, KĀ IZMANTOT AAC RĪKUS ĀRA UIDĒ

[Popsicles and Playgrounds -- AAC in the Summer](#)

[The Benefits of Summer Camp for AAC-Users](#)

[Types of Intellectually Impaired who can benefit from horse riding](#)

[Stepping Stones to AAC: AAC Camp Out](#)

MODUĻI 5

ĀRA AKTĪVITĀŠU KOPDIZAINS AR CILVĒKIEM AR IAT

[Guide to Co-Design with people living with disability.](#)

[The Co-create handbook](#)

[Training Toolkit - For organisations co-designing with people with disability.](#)

[Five things to consider in co-design with people with a disability](#)

[Wacoss Co-design Toolkit](#)

[TrainingToolkit For organisations co-designing with people with disability.](#)

[What is Co-Design?](#)

[Key Principles for Successful Co-Creation](#)

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

PAINT & QUARTER HORSE
FOUNDATION BULGARIA

Eiropas Savienības finansēts. Paustie viedokļi un uzskati atspoguļo autora(-u) personīgos uzskatus un ne vienmēr sakrīt ar Eiropas Savienības vai Eiropas Izglītības un Kultūras izpildaģentūras (EACEA) viedokli. Ne Eiropas Savienība, ne EACEA nenes atbildību par paustajiem uzskatiem. Project: "RURAAAC: Alternative Augmented Communication for rural Areas" - Nr.2023-1-IT02-KA210-ADU-000152145.

Šis dokuments ir licencēts saskaņā ar Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)

